
Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów

GMINA CIECHANÓW
POWIAT CIECHANOWSKI
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

ZAMAWIAJĄCY	GMINA CIECHANÓW
WYKONAWCA OPRACOWANIA	WESTMOR CONSULTING SP. Z O.O. JOANNA KASZUBSKA
SPRAWDZAJĄCY	BARBARA WOJCIECHOWSKA
PODPIS SPRAWDZAJĄCEGO	

CIECHANÓW 2016

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Metodyka opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji.....	7
3. Opis powiązań Programu Rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	9
4. Diagnoza stanu obecnego Gminy Ciechanów	15
4.1. Ogólne informacje o gminie	15
4.2. Sfera społeczna	16
4.3. Sfera gospodarcza.....	23
4.4. Sfera środowiskowa.....	25
4.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna i techniczna	30
4.6. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.....	34
5. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego.....	35
6. Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizowanego.....	44
6.1. Metodyka wyboru obszaru rewitalizowanego	44
6.2. Obszar rewitalizacji gminy.....	45
6.2. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji.....	48
7. Wizja obszaru rewitalizacji po rewitalizacji.....	55
8. Cele i kierunki działań rewitalizacyjnych	56
9. Projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne	59
10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym Programem Rewitalizacji.....	66
11. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji	69
12. Szacunkowe ramy finansowe w odniesieniu do głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych	71
13. System zarządzania realizacją Programu Rewitalizacji	75
14. System monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu Programu.....	76

15. Spis tabel	78
16. Spis rysunków	78
17. Spis wykresów.....	79

Wykaz skrótów

GPR – Gminny Program Rewitalizacji
EFS – Europejski Fundusz Społeczny
EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
FS – Fundusz Spójności
UE – Unia Europejska
MŚP – Małe i średnie przedsiębiorstwa
RPO – Regionalny Program Operacyjny
SZOOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych
TIK – Technologie informacyjno-komunikacyjne
UP – Umowa Partnerstwa
ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
JST - Jednostka Samorządu Terytorialnego

1. Wstęp

Problemy społeczno-gospodarcze występujące w ostatnich latach na terenie Polski są następstwem dokonujących się zmian politycznych i gospodarczych. Sytuacja ta stawia przed władzami samorządowymi nowe wyzwania, które mają prowadzić do łagodzenia skutków tych niekorzystnych zjawisk. W efekcie, dużego znaczenia zaczęło nabierać planowanie, opracowywanie i realizowanie kompleksowych i wieloletnich Programów Rewitalizacyjnych, mających na celu rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów koncentrujących się na zdegradowanych obszarach.

Zgodnie z definicją rewitalizacji umieszczoną w art. 2.1 Ustawy o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777) „*Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji*”.

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów został opracowany zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 poz. 446). Jest to spójny dokument o charakterze strategicznym, zawierający wieloletni program działań prowadzących do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego i stworzenia odpowiednich warunków dla ich rozwoju.

Celami i oczekiwanymi efektami procesu rewitalizacji są m.in.:

- ✓ wzrost aktywności społecznej;
- ✓ zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego;
- ✓ ożywienie gospodarcze i wzrost potencjału gospodarczego gminy.

Rewitalizacja to nie tylko odbudowa, renowacja czy też przywracanie stanu pierwotnego lub minimum stanu używalności określonego obiektu lub terenu, lecz przede wszystkim dążenie do przywrócenia ożywienia społeczno-gospodarczego danego regionu. Rewitalizacja jest procesem kompleksowym oraz długotrwałym, w związku z czym dotyczy wybranych obszarów zamieszkałych przez grupę społeczną dotkniętą określonymi problemami. Wyznaczone w ramach rewitalizacji działania, muszą być konsekwentnie realizowane przez władze gminy. Tylko takie podejście wpłynie na osiągnięcie wyznaczonych celów i pobudzi rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

Ponadto, rewitalizacja ma umożliwić na obszarach zdegradowanych, tworzenie warunków lokalnych i infrastrukturalnych do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, działalności

kulturalnej i edukacyjnej, w tym także podniesienie kwalifikacji mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem działań obejmujących:

- poprawę estetyki przestrzeni miejskiej;
- porządkowanie „starej tkanki” urbanistycznej poprzez odpowiednie zabudowywanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem;
- rewaloryzację obiektów infrastruktury społecznej oraz budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym;
- zachęcanie do rozwijania nowych form aktywności gospodarczej generujących miejsca pracy poprzez budowę i przebudowę infrastruktury (dróg, budynków, parkingów), aby dostosować się do działalności i potrzeb nowych przedsiębiorstw, przy równoczesnej trosce o ochronę stanu środowiska naturalnego warunkującego zrównoważony rozwój gospodarczo-społeczny;
- współpracę różnych środowisk i instytucji na rzecz rozwiązywania problemów społecznych w mieście, poprawy bezpieczeństwa i zapobiegania przestępczości;
- aktywizację organizacji kulturalnych, edukacyjnych, turystycznych dla rozwoju czy usprawnienia ich działalności poprzez remont lub przebudowę obiektów pełniących funkcje zaplecza turystycznego lub kulturalnego.

Program Rewitalizacji (PR) to inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446), wieloletni program działań w sferze społecznej, ekonomicznej, przestrzennej, infrastrukturalnej, środowiskowej, kulturalnej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Źródło: Instrukcja dotycząca przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie, Warszawa 2016

Prawidłowo opracowany *Gminny Program Rewitalizacji* musi charakteryzować się następującymi cechami:

➤ **KOMPLEKSOWOŚĆ**

- działania całościowe i wielowymiarowe, uwzględniające aspekty: społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, techniczne, środowiskowe i kulturowe,
- włączenie środków z EFRR, EFS, FS, innych publicznych oraz prywatnych.

➤ **KONCENTRACJA**

- koncentracja na obszarach najbardziej zdegradowanych, tj. obszarach gminy gdzie skala problemów i zjawisk kryzysowych jest największa.

➤ **KOMPLEMENTARNOŚĆ**

- wzajemne oddziaływanie między projektami rewitalizacyjnymi,
- powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy,
- efektywny system zarządzania projektami rewitalizacyjnymi (współdziałanie instytucji, spójność procedur itp.),

➤ **PARTYCYPACJA**

- nierozzerwalnie wpisane w proces rewitalizacji uczestnictwo we współdecydowaniu,
- musi mieć realny charakter,
- stanowi fundament działań na każdym etapie procesu rewitalizacji: diagnozowania, programowania, wdrażania, monitorowania i oceniania.

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów stanowi podstawę do ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.

2. Metodyka opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów został opracowany zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym. Dodatkowo, *Program* spełnia wymogi Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 oraz Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego.

Prace związane z opracowaniem *Gminnego Programu Rewitalizacji*, realizowane były przy aktywnym udziale społeczeństwa, które na etapie tworzenia dokumentu miało możliwość wniesienia swoich pomysłów, opinii, stanowisk, sprzeciwu, aprobaty. Konsultacje społeczne były skierowane do szerokiego grona odbiorców. Zaangażowanie mieszkańców, organizacji pozarządowych i partnerów społecznych spoza JST przebiegało na etapie uzgadniania zapisów dokumentu strategicznego m.in. w zakresie identyfikacji przedsięwzięć rozwojowych (wywiady z mieszkańcami, udział w spotkaniach konsultacyjnych). Ponadto, dokument został opracowany we współpracy z pracownikami Urzędu Gminy Ciechanów.

Przygotowanie *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* obejmowało następujące etapy:

1. Diagnoza stanu obecnego Gminy Ciechanów – analiza i ocena potrzeb Gminy na podstawie obecnie panującej sytuacji społeczno-gospodarczej;
2. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego - wskazanie obszaru Gminy znajdującego się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk;
3. Wyznaczenie obszaru rewitalizowanego - wskazanie obszaru zdegradowanego, na którym podjęte zostaną działania wspierające, rewitalizacyjne;
4. Wyznaczenie wizji obszaru rewitalizowanego - określenie wizerunku Gminy Ciechanów w perspektywie na kilkanaście następnych lat;
5. Sformułowanie celów i kierunków działań rewitalizacyjnych - określenie priorytetowych działalności i kierunków rozwoju Gminy w celu wyprowadzenia obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego;
6. Opracowanie harmonogramu realizacji *Programu Rewitalizacji* i określenie źródeł jego finansowania;
7. Przedstawienie sposobów monitorowania i oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych;
8. Przeprowadzenie procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wraz z udziałem społeczeństwa.

Na poszczególnych etapach opracowywania *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* zapewniono wszystkim interesariuszom *Programu Rewitalizacji* możliwość partycypacji w jego przygotowaniu. Zastosowane narzędzia partycypacji społecznej to ankietyzacja oraz szeroko zakrojone konsultacje społeczne na terenie Gminy Ciechanów. Przeprowadzone konsultacje społeczne oraz ankietyzacja miały na celu poznanie potrzeb społeczeństwa oraz oczekiwań interesariuszy wobec opracowywanego dokumentu. Dzięki konsultacjom możliwy był właściwy wybór obszaru rewitalizacji, określenie odpowiednich kierunków rozwoju Gminy oraz zaplanowanie adekwatnych działań rewitalizacyjnych. Partycypacją objęci zostali: mieszkańcy Gminy Ciechanów, w tym mieszkańcy obszaru zdegradowanego, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, pracownicy Urzędu Gminy Ciechanów oraz władze Gminy Ciechanów.

Gminny Program Rewitalizacji jest narzędziem służącym do planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych form aktywności w zakresie procesu rewitalizacji. Jego przyjęcie odbywa się poprzez podjęcie uchwały przez samorząd gminny na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy o samorządzie gminnym. Etapem finalnym, kończącym prace nad dokumentem będzie uchwalenie *Programu Rewitalizacji* przez Radę Gminy Ciechanów.

3. Opis powiązań Programu Rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

STRATEGIA EUROPA 2020

Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie powiązane ze sobą priorytety, do których należą:

- I. rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- II. rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- III. rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

W ich ramach określone zostały następujące cele nadrzędne, które są wzajemnie powiązane:

1. wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%;
2. na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczyć 3% PKB Unii;
3. należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki);
4. liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie;
5. liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20.

Realizacja przedmiotowego *Gminnego Programu Rewitalizacji*, przyczyni się do realizacji Priorytetu III i Celów 1, 4 i 5. Zaplanowane w jego ramach działania są komplementarne z założeniami Strategii Europa 2020, i wpływają na efektywniejszą ich realizację.

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA LATA 2014-2020

Głównym instrumentem realizacji tak zarysowanej polityki rewitalizacji Zarządu Województwa będzie *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*. Dynamiczny rozwój regionu wiąże się z występowaniem konfliktów przestrzennych oraz kumulacją negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. Koncentracja ich widoczna jest głównie w środowiskach i na obrzeżach miast, w których żyje ok. 65% ludności regionu, ale także na obszarach wiejskich, na których w skutek negatywnych trendów demograficznych oraz transformacji systemowej nastąpiła marginalizacja społeczno-gospodarcza. Na terenie województwa mazowieckiego występują zdegradowane obszary zarówno postindustrialne jak i powojkowe oraz pokolejowe. Występowanie obszarów zdegradowanych w istotny sposób sprzężone jest ze stanem zdrowia, jakością życia

i charakterystyką mieszkańców. Wszystkie wymienione czynniki wpływają na obniżenie atrakcyjności, niewłaściwą strukturę ekonomiczną, a także wykluczenie społeczne, wysoki poziom przestępczości oraz ogólnie niska jakość życia na wielu obszarach Mazowsza. Stają się one dysfunkcjami i wymagają podjęcia działań rewitalizacyjnych. Działania rewitalizacyjne ujęte w przedmiotowym *Gminnym Programie Rewitalizacji* są powiązane z priorytetem inwestycyjnym określonym w RPO WM na lata 2014-2020: *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich*.

SZCZEGÓŁOWY OPIS OSI PRIORYTETOWYCH RPO WM 2014-2020

Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych (SZOOP) stanowi jeden z podstawowych elementów systemu realizacji programu operacyjnego. Jest to dokument przyjmowany uchwałą przez Zarząd Województwa Mazowieckiego. SZOOP zawiera szczegółowy opis poszczególnych zadań określonych w RPO WM na lata 2014-2020. Program Rewitalizacji znajduje odniesienie w następujących działaniach:

- Działanie 3.1 Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu;
- Działanie 4.2 Efektywność energetyczna;
- Działanie 4.3 Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza;
- Działanie 5.3 Dziedzictwo kultury;
- Działanie 6.1 Infrastruktura ochrony zdrowia;
- Działanie 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych;
- Działanie 9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;
- Działanie 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej;
- Działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej.

Realizacja Programu Rewitalizacji wpłynie na osiągnięcie celów wyznaczonych dla poszczególnych ww. działań. W związku z tym, dokument jest komplementarny względem założeń zawartych w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych.

NARODOWY PLAN REWITALIZACJI

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Realizacji tego celu służyć będzie tworzenie korzystnych warunków dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce i położenie nacisku na holistyczne, zintegrowane podejście do prowadzenia takich działań. Zgodnie z założeniami Narodowego Planu Rewitalizacji

Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju z roku 2014 – Program Rewitalizacji ma stanowić podstawę prowadzenia działań rewitalizacyjnych, tworzącym ramy operacyjne i płaszczyznę koordynacji działań. Program Rewitalizacji musi zawierać co najmniej:

- diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych,
- określenie terytoriów wymagających wsparcia,
- wizję wyprowadzenia obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej ze wskazaniem kierunków działań i wynikających z nich najważniejszych przedsięwzięć,
- mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na danym obszarze zdegradowanym,
- opis zaangażowania społeczności i innych partnerów w przygotowanie i realizację programu,
- ramy finansowe, z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania tj. oprócz finansowania unijnego także finansowanie krajowe czy środki prywatne,
- system monitorowania zmiany i skuteczności działania.

Narodowy Plan Rewitalizacji to główny scalający dokument rządowy określający całościowo tytułowy plan rewitalizacji, jego cele i mechanizmy działania, w związku z czym przedmiotowy Program Rewitalizacji jest zgodny z jego założeniami.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku, powstała na podstawie doświadczeń z realizacji poprzednich strategii oraz problemów, które ujawniły się w trakcie poprzedniego i bieżącego okresu programowania. Dokument stanowi odpowiedź na wyzwania, którym musi sprostać województwo, aby podnieść jakość życia, ograniczyć wykluczenie społeczne i bezrobocie, realizować politykę spójności terytorialnej oraz politykę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju. Potrzeby interwencyjne i działania zostały przedstawione w Strategii w ujęciu sektorowym w podziale na sześć wyróżnionych obszarów tematycznych. W świetle obowiązującej *Strategii*, niniejszy *Gminny Program Rewitalizacji* realizować będzie działania mające na celu poprawę jakości życia mieszkańców, ograniczenie wykluczenia społecznego oraz bezrobocia a także poprawę stanu technicznego infrastruktury na terenie Gminy w poniższych obszarach tematycznych: przemysł i produkcja; gospodarka, społeczeństwo, przestrzeń i transport. Działania przyjęte do realizacji w *Gminnym Programie Rewitalizacji* są ściśle powiązane z działaniami określonymi w *Strategii*, takimi jak: wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorczości, wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich, kreowanie ładu

przestrzennego, rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, aktywizacja rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej, przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna, a także wzrost wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej. W związku z powyższym, niniejszy *Gminny Program Rewitalizacji* jest zgodny i ściśle powiązany ze *Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku*.

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU CIECHANOWSKIEGO DO ROKU 2020

Strategia Rozwoju Powiatu Ciechanowskiego do roku 2020 została przyjęta Uchwałą Nr III/9/76/07 Rady Powiatu Ciechanowskiego z dnia 28 grudnia 2007 roku. W przedstawianej Strategii sformułowana została misja oraz wizja rozwoju powiatu. Wizja rozwoju powiatu ciechanowskiego zawarta w haśle: *„Ziemia Ciechanowska to bezpieczna i przyjazna ludzkom moja mała ojczyzna, tu można godnie żyć i pracować”*. Naczelną misją tego dokumentu jest *„Dążenie do uzyskania odczuwalnej społecznie poprawy jakości życia i pracy mieszkańców Ziemi Ciechanowskiej poprzez realizację przede wszystkim zadań publicznych samorządu powiatu ciechanowskiego”*. W Strategii określono następujące cele strategiczne:

- 1) Poprawa jakości życia i pracy mieszkańców powiatu,
- 2) Zwiększenie konkurencyjności powiatu na Mazowszu, w kraju oraz w układzie europejskim,
- 3) Dążenie do spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej powiatu,
- 4) Ugruntowanie pozycji Ciechanowa jako ośrodka subregionalnego na Mazowszu.

Działania rewitalizacyjne przedstawione w niniejszym GPR, wpisują się w realizację celów określonych w *Strategii Rozwoju Powiatu Ciechanowskiego do roku 2020*. Działania rewitalizacyjne wpłyną na realizację następujących celów operacyjnych *Strategii*:

- rozwój i doskonalenie kapitału społecznego;
- modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej;
- rozwój obszarów wiejskich przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego;
- kształtowanie pozytywnego wizerunku i wysokiej pozycji konkurencyjnej powiatu, zdolnego do przyjmowania i wytwarzania innowacji.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY CIECHANÓW NA LATA 2014-2020

Strategia Rozwoju Gminy Ciechanów na lata 2014-2020 to jeden z najważniejszych dokumentów przygotowanych przez samorząd gminny. Określa on priorytety i cele polityki rozwoju społeczno-gospodarczego prowadzonego na obszarze danej jednostki. Strategia

stanowi także odpowiedź na ustawowy wymóg prowadzenia polityki rozwoju w oparciu o strategię, jak również skuteczną próbę dostosowania działalności gminy do standardów europejskich.

W przedmiotowej *Strategii*, Gmina Ciechanów przyjmuje działania wspomagające jej rozwój oraz zwiększanie przewagi konkurencyjnej w stosunku do innych gmin. Dokument definiuje misję Gminy Ciechanów:

„Skuteczna zaspokajanie potrzeb mieszkańców Gminy Ciechanów w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju”

oraz wizję rozwoju do 2020 roku:

„Gmina Ciechanów obszarem, w którym mieszkańcy Gminy mają zapewnioną infrastrukturę społeczną i techniczną na wysokim poziomie, przedsiębiorcy – korzystne warunki do rozwoju, zaś turyści – atrakcyjną ofertę odpoczynku”

Realizację założonej misji i wizji rozwoju będzie możliwa dzięki osiągnięciu czterech celów strategicznych:

- 1) Zwiększenie atrakcyjności mieszkaniowej Gminy Ciechanów,
- 2) Stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy Ciechanów,
- 3) Stworzenie warunków do zwiększenia roli turystyczno-rekreacyjnej Gminy Ciechanów,
- 4) Realizowanie procesów sprzyjających skutecznemu wdrażaniu Strategii.

Określone w Strategii Rozwoju Gminy misja, wizja, cele strategiczne i operacyjne stanowią odpowiedź na zidentyfikowane w Diagnozie strategicznej, liczne słabe strony oraz wyzwania Gminy Ciechanów w sferze społecznej, przestrzennej, środowiskowej oraz gospodarczej. Opracowana analiza stanowi potwierdzenie występowania stanu kryzysowego na terenie Gminy Ciechanów.

Zawarta w Strategii Rozwoju Gminy analiza stanu obecnego Gminy, wykazała szereg problemów tj.: wzrastająca liczba osób bezrobotnych, wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, niska świadomość społeczna, izolacja społeczna, niewystarczająco rozbudowana infrastruktura techniczna, słaba promocja Gminy.

W Strategii Rozwoju Gminy zaplanowano różnego rodzaju przedsięwzięcia, prowadzące do rozwoju Gminy oraz pobudzenia lokalnej społeczności.

Zidentyfikowane w SRG problemy społeczno-gospodarcze, są uzasadnieniem dla potrzeby przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. Rewitalizacja pozwoli na minimalizację istniejących problemów oraz poprawi wizerunek Gminy w oczach mieszkańców. Opracowany

Program Rewitalizacji będzie stanowił uzupełnienie i rozszerzenie Strategii. Przyczyni się także do sprawniejszej realizacji jej założeń. Wspólnie, dokumenty te pozwolą na kompleksowe wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego. W związku z powyższym, *Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* niewątpliwie przyczyni się do osiągnięcia założonych celów w ramach Strategii i wpłynie na rozwój Gminy Ciechanów.

Zadania ujęte w niniejszym *Gminnym Programie Rewitalizacji* bezpośrednio wpłyną na realizację celów strategicznych zawartych w *Strategii Rozwoju Gminy Ciechanów*. Są to dokumenty komplementarne, które wzajemnie się uzupełniają, a ich wdrażanie przyczyni się do poprawy warunków zamieszkania na terenie Gminy Ciechanów.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CIECHANÓW

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Ciechanów jest aktem kierownictwa wewnętrznego stanowiącym podstawę podejmowanych przez gminę opracowań planistycznych. Celem polityki przestrzennej gminy jest kształtowanie warunków zrównoważonego rozwoju, w tym ochrony zasobów środowiska i krajobrazu kulturowego. Cel ten jest możliwy do osiągnięcia przez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody ze szczególnym uwzględnieniem terenów i obiektów objętych ochroną prawną, zaniechaniem podejmowania decyzji, które mogą przyczynić się do niszczenia cennych układów przyrodniczych i krajobrazowych, rewitalizacją układów krajobrazowych na terenie, który uległ degradacji bądź dewastacji, stosowaniem technologii bezpiecznych dla środowiska, aktywnym włączeniem społeczności lokalnej do podejmowania prawidłowych działań w gospodarowaniu walorami środowiska i krajobrazu kulturalnego, dążeniem do poprawy jego stanu oraz zachowaniem dla następnych pokoleń.

Niniejszy *Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* zakłada realizację działań rewitalizacyjnych znajdujących odzwierciedlenie w opisywanym Studium. GPR określa szereg zintegrowanych działań w zakresie przywracania właściwego stanu środowiska, głównie poprzez rewitalizację terenów zdegradowanych.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CIECHANÓW

Realizacja polityki przestrzennej Gminy, nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zgodności miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z ustaleniami w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, który jest

samodzielnym aktem planistycznym stanowiącym podstawę do opracowywania i uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Ciechanów posiada:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentów miejscowości Chruszczewo, Kargoszyn, Mieszki Wielkie, gmina Ciechanów, który został przyjęty Uchwałą nr XLIV/239/10 przez Radę Gminy Ciechanów w dniu 28 października 2010 roku. Uchwała ta stanowi zmianę poprzedniego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ww. miejscowości.

4. Diagnoza stanu obecnego Gminy Ciechanów

Diagnoza stanu obecnego Gminy Ciechanów została opracowana na podstawie dostępnych informacji, dokumentów i opracowań o charakterze diagnostyczno-strategicznym, a przede wszystkim na podstawie danych statystycznych zgromadzonych na potrzeby niniejszego dokumentu. Jest ona niezbędna do zweryfikowania istniejącej sytuacji społeczno-gospodarczej na terenie Gminy, delimitacji obszaru rewitalizacji oraz określenia celów i potrzeb działań rewitalizacyjnych.

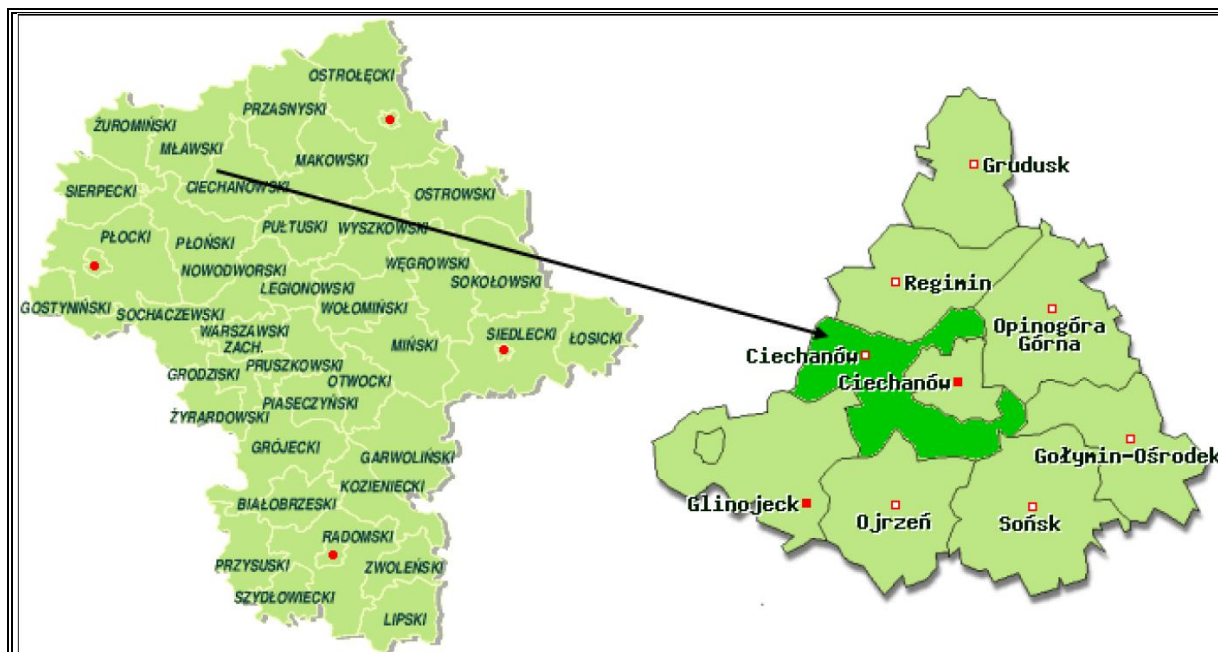
W celu ukazania znaczących dla obecnej sytuacji społeczno – gospodarczej cech opisywanej Gminy Ciechanów, przedstawiono je na tle powiatu ciechanowskiego oraz województwa mazowieckiego. Diagnoza stanu wyjściowego obejmuje swym zakresem zagadnienia społecznego i gospodarczego rozwoju Gminy Ciechanów w latach 2009 – 2014.

Przeprowadzona analiza obejmuje pięć sfer - społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną. Wyniki analizy obrazują obecną sytuację panującą w całej Gminie Ciechanów.

4.1. Ogólne informacje o gminie

Gmina Ciechanów jest gminą o charakterze wiejskim, położoną w północnej części województwa mazowieckiego w powiecie ciechanowskim. Obszar ten charakteryzuje się dogodnym położeniem pod względem geograficznym i tranzytowym. Gmina sąsiaduje i graniczy z miastem Ciechanów oraz gminami: Opinogóra Górna i Gołymin-Ośrodek, Głinojeck, Ojrzeń, Sońsk, Strzegowo, Regimin.

Rysunek 1. Gmina Ciechanów na tle województwa mazowieckiego i powiatu ciechanowskiego

Źródło: <http://archiwum.zpp.pl>

4.2. Sfera społeczna

CHARAKTERYSTYKA LUDNOŚCI

Zgodnie z danymi GUS, na koniec roku 2014 Gminę Ciechanów zamieszkiwało 6 941 mieszkańców co stanowiło 7,65% ludności powiatu ciechanowskiego i 0,13% ludności województwa mazowieckiego. W całym analizowanym okresie odnotowano wzrost liczby ludności Gminy oraz powiatu. Przyrost liczby mieszkańców w roku 2014 w stosunku do roku 2009 dla powiatu wyniósł 0,5%, natomiast w przypadku Gminy wzrost ten wyniósł 11,46%. Struktura ze względu na płeć mieszkańców Gminy wskazuje na niewielką przewagę liczby mężczyzn na kobietami (w 2014 r. – 50,5% mężczyzn).

Tabela 1. Liczba ludności na terenie Gminy Ciechanów, powiatu ciechanowskiego i województwa mazowieckiego w latach 2009-2014

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	osoba						
	Gmina Ciechanów	6 227	6 608	6 654	6 799	6 885	6 941
	powiat ciechanowski	90 249	91 691	91 385	91 243	90 978	90 703
	województwo mazowieckie	5 222 167	5 267 072	5 285 604	5 301 760	5 316 840	5 334 511

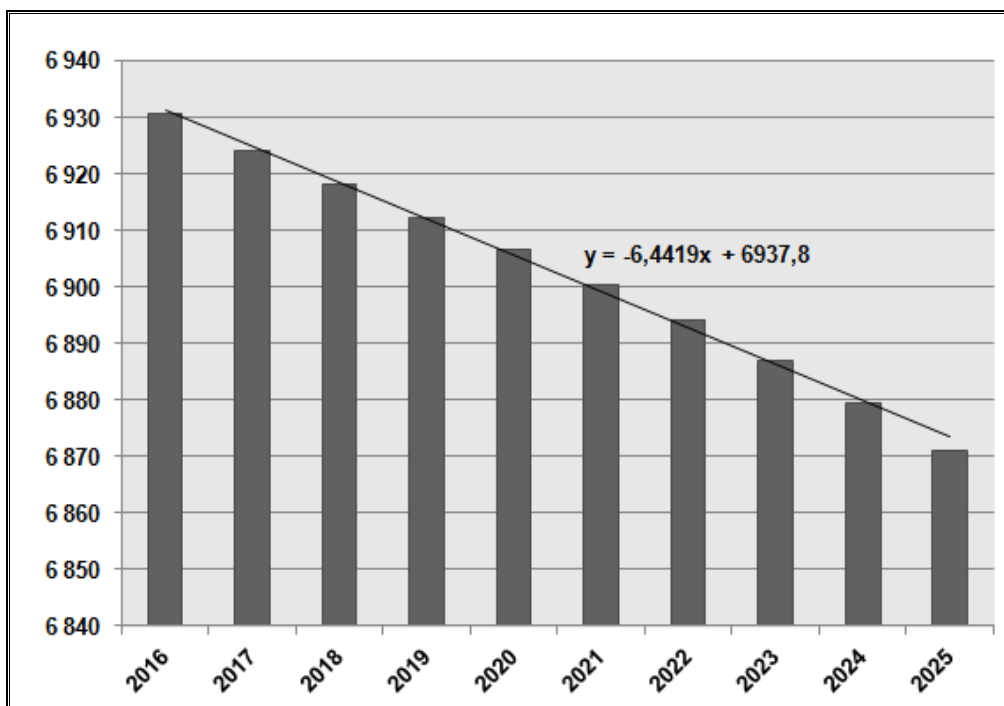
Źródło: Dane GUS, Działowe Bazy Wiedzy

Na poniższym rysunku przedstawiono szacowaną liczbę ludności na terenie Gminy Ciechanów w latach 2016-2025. Zgodnie z prognozą, liczba mieszkańców Gminy będzie systematycznie spadać. W związku z tym, niezbędne jest prowadzenie odpowiednich działań

rewitalizacyjnych, w celu zachęcenia potencjalnych mieszkańców do osiedlania się na tym terenie. Realizacja założeń Programu Rewitalizacji wpłynie na rozwój aktywności społecznej, a także zrównoważony rozwój gospodarczy. Ponadto, spowoduje, że Gmina stanie się atrakcyjnym terenem pod względem inwestycyjnym, turystycznym i osiedleńczym.

Wykres 1. Prognoza liczby ludności na terenie Gminy Ciechanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Prognoza ludności na lata 2014-2050, województwo mazowieckie, powiat płocki

Ze względu na strukturę populacji Gminy Ciechanów, najliczniejszą grupę stanowili mieszkańcy w wieku produkcyjnym – 63,8% ogólnej liczny ludności w 2014 roku. Jednak spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrost osób w wieku poprodukcyjnym wpływa niekorzystnie na sytuację demograficzną. Wydłużenie życia społeczeństwa oraz malejący przyrost naturalny będzie miał niewątpliwie daleko idące konsekwencje na rynku pracy.

Tabela 2. Ludność Gminy Ciechanów w podziale na grupy społeczno-ekonomiczne w latach 2009-2014

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem							
w wieku przedprodukcyjnym	%	22,1	21,8	21,4	21,1	21,0	20,7
w wieku produkcyjnym	%	62,8	63,5	63,7	64,0	63,8	63,8
w wieku poprodukcyjnym	%	15,0	14,7	14,9	14,9	15,2	15,5

Źródło: Dane GUS, Dziedziczne Bazy Wiedzy

Jedną z niekorzystnych tendencji zaobserwowanych na terenie Gminy Ciechanów był malejący przyrost naturalny, który w 2014 roku wyniósł -2. Ujemna wartość przyrostu naturalnego świadczy o przewadze liczby zgonów nad liczbą urodzeń żywych w danym roku kalendarzowym. Pozytywny trend przyjmował natomiast wskaźnik salda migracji. W całym analizowanym okresie saldo migracji dla Gminy Ciechanów przyjmowało wartości dodatnie, co świadczy o większej liczbie zameldowań na tym terenie, niż wymeldowań.

Tabela 3. Ruch naturalny ludności na terenie Gminy Ciechanów na latach 2009-2014

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013	2014
przyrost naturalny	osoba	7	4	0	10	8	-2
saldo migracji	osoba	51	100	47	120	81	53

Źródło: Dane GUS, Działowe Bazy Wiedzy

RYNEK PRACY

Do końca 2013 roku sytuacja na rynku pracy kształtowała się niekorzystnie, na terenie Gminy Ciechanów, odnotowano wówczas 389 osób bez pracy, co stanowiło 8,9% liczby ludności w wieku produkcyjnym. Sytuacja poprawiła się w 2014 roku, kiedy bezrobocie w Gminie spadło o 26 osób, a udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym spadł do poziomu 8,2%. Korzystną zmianę na rynku pracy odnotowano również w powiecie ciechanowskim oraz województwie mazowieckim, gdzie liczba osób bez pracy uległa znacznemu zmniejszeniu. Warto nadmienić, że liczba bezrobotnych mężczyzn przewyższała liczbę bezrobotnych kobiet zarówno na terenie Gminy jak i powiatu oraz województwa.

Tabela 4. Struktura bezrobocia na terenie Gminy Ciechanów na tle powiatu ciechanowskiego i województwa mazowieckiego w latach 2009-2014

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Bezrobotni zarejestrowani wg płci								
ogółem	osoba	Gmina Ciechanów	329	343	370	372	389	363
		powiat	5 093	5 336	5 785	5 792	5 912	5 362
		województwo	224 480	238 341	246 739	271 927	283 196	249 777
mężczyźni	osoba	Gmina Ciechanów	192	198	196	21	215	203
		powiat	2 745	2 798	2 972	3 131	3 257	2 866
		województwo	116 530	123 262	124 535	141 904	149 396	130 268
kobiety	osoba	Gmina Ciechanów	137	145	174	162	174	160
		powiat	2 348	2 538	2 813	2 661	2 655	2 496
		województwo	107 950	115 079	122 204	130 023	133 800	119 509

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci								
ogółem	%	Gmina Ciechanów	8,4	8,2	8,7	8,5	8,9	8,2
		powiat	8,7	9,0	9,8	9,8	10,1	9,3
		województwo	6,7	7,1	7,4	8,2	8,5	7,6
mężczyźni	%	Gmina Ciechanów	9,0	8,6	8,4	8,8	8,9	8,3
		powiat	9,0	8,9	9,4	10,0	10,4	9,2
		województwo	6,8	7,1	7,2	8,2	8,7	7,6
kobiety	%	Gmina Ciechanów	7,7	7,6	9,1	8,3	8,8	8,0
		powiat	8,5	9,1	10,1	9,7	9,8	9,3
		województwo	6,7	7,1	7,6	8,1	8,4	7,6

Źródło: Dane GUS, Działanie Bazy Wiedzy

EDUKACJA

Na terenie Gminy Ciechanów funkcjonują 3 szkoły podstawowe i dwie szkoły na poziomie gimnazjalnym prowadzone przez organy samorządu terytorialnego. Placówki szkolne znajdujące się na terenie Gminy Ciechanów są wyposażone w pracownie komputerowe, a także w infrastrukturę niezbędną do uprawiania sportów i rekreacji.

Tabela 5. Charakterystyka edukacji na terenie Gminy Ciechanów

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Szkoły podstawowe							
Ogółem	-	3	3	3	3	3	3
Pomieszczenia szkolne	-	23	23	25	24	-	-
Uczniowie	-	234	215	201	185	190	198
Absolwenci	-	26	43	41	37	20	36
Współczynnik skolaryzacji brutto	%	52,12	44,70	43,13	38,70	39,92	38,94
Udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu	-	100	100	100	100	-	-
Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu	-	4,25	3,91	3,72	3,08	-	-
Gimnazja							
Ogółem	-	1	1	1	2	2	2
Pomieszczenia szkolne	-	12	12	12	12	-	-
Oddziały w szkołach	-	6	6	6	7	7	8
Uczniowie	-	93	105	113	127	102	102
Absolwenci	-	40	30	29	28	45	35
Współczynnik skolaryzacji brutto	%	34,57	40,54	42,32	46,18	38,49	38,20

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu	-	100	100	100	50	-	-
Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów	-	5,81	4,38	4,71	5,29	-	-

Źródło: Dane GUS, Dziedzinowe Bazy Wiedzy

W latach 2009-2014 liczba szkół podstawowych nie uległa zmianie, natomiast wzrosła liczba szkół gimnazjalnych. Na przestrzeni lat 2009-2014 liczba uczniów szkół podstawowych zmniejszyła się o 15,38%, zaś w gimnazjach wzrosła o 9,68%. W szkołach podstawowych na terenie Gminy współczynnik skolaryzacji brutto rozumiany jako relacji liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania w całym analizowanym przedziale czasu przyjmował wartość bardzo niską – 38,94. Wszystkie placówki szkolne zostały wyposażone w komputery do użytku uczniów z dostępem do Internetu. Na przestrzeni lat 2009-2014 liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu w szkołach podstawowych była niższa niż w gimnazjach. W obu przypadkach liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu uległa systematycznemu zmniejszeniu, co świadczy o tym, że wyposażenie szkół z terenu Gminy ulega rozwojowi.

PROBLEMY SPOŁECZNE

Jednostką realizującą zadania w zakresie pomocy społecznej na terenie Gminy Ciechanów jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciechanowie. Ośrodek realizuje zadania własne i zlecone zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej, pomagając rodzinom oraz osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Do najpowszechniejszych problemów społecznych w Gminie Ciechanów zalicza się ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz alkoholizm.

Jednym z poważniejszych problemów społeczeństwa jest ubóstwo, spowodowane głównie bezrobociem. GOPS jest zobowiązany do pomocy osobom i rodzinom, których miesięczny dochód nie przekracza kwoty określonej w ustawie o pomocy społecznej tj. kryterium dochodowego. Zgodnie z danymi GOPS w Ciechanowie, ubóstwo tworzy jedną z większych pod względem liczebności grupę beneficjentów pomocy społecznej.

Tabela 6. Liczba osób objętych pomocą GOSP w Ciechanowie z powodu ubóstwa

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba rodzin	189	181	189	169	159	157
Liczba osób w tych rodzinach	642	653	638	596	558	552

Źródło: Dane z GOPS w Ciechanowie

Największą grupę beneficjentów pod względem liczebności stanowią rodziny i osoby bezrobotne. Oferowana na rynku pracy liczba miejsc jest niewystarczająca w stosunku do liczby osób potrzebujących pracy. Duże znaczenie ma również niechęć bezrobotnych do podjęcia pracy oraz niedopasowanie wykształcenia części osób do potrzeb rynku pracy.

Tabela 7. Liczba osób objętych pomocą GOSP w Ciechanowie z powodu bezrobocia

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba rodzin	169	89	186	161	163	172
Liczba osób w tych rodzinach	720	721	614	572	574	599

Źródło: Dane z GOPS w Ciechanowie

Niepełnosprawność to kolejny poważny problem społeczny, który wpływa na obniżenie sprawności funkcji fizycznych, psychicznych bądź umysłowych. Z niepełnosprawnością fizyczną często wiąże się niezdolność do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie. Osoby niepełnosprawne spotykają się na co dzień z wieloma barierami, do których zaliczyć można przede wszystkim bezrobocie oraz trudności komunikacyjne. Potrzebne jest wdrażanie działań i inwestycji mających na celu zniesienie barier architektonicznych.

Tabela 8. Liczba osób objętych pomocą GOPS w Ciechanowie z powodu niepełnosprawności

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba rodzin	39	42	42	38	32	31
Liczba osób w tych rodzinach	120	132	131	121	112	110

Źródło: Dane z GOPS w Ciechanowie

Do zidentyfikowanych na terenie Gminy Ciechanów problemów społecznych należy również uzależnienie od alkoholu. Nadużywanie alkoholu często prowadzi do wzrostu przestępczości i przemocy w rodzinie, ale także do innych zakłóceń życia rodzinnego. Efektem tego uzależnienia może być także izolacja społeczna, problemy finansowe i problemy z prawem. Przeciwdziałanie temu zjawisku musi opierać się na długofalowych i wielokierunkowych działaniach.

Tabela 9. Liczba osób objętych pomocą GOPS w Ciechanowie z powodu alkoholizmu

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba rodzin	23	24	26	25	26	26
Liczba osób w tych rodzinach	86	108	111	109	112	111

Źródło: Dane z GOPS w Ciechanowie

KULTURA I SZTUKA

Główną instytucją realizującą zadania związane z upowszechnianiem kultury i sztuki w Gminie Ciechanów jest Gminna Biblioteka Publiczna w Chotumiu. Ponadto na terenie Gminy funkcjonują biblioteki zlokalizowane przy jednostkach oświatowych w miejscowościach Grędzice i Gumowo. Na obszarze Gminy funkcjonują również świetlice wiejskie w miejscowościach: Chotum, Chruszczewo, Gorysze, Grędzice, Gumowo, Kownaty Żędowe, Modelka, Modła, Rutki-Marszewice, Rydzewo, Rzeczeki, Ujazdowo, Ujazdówek, Wola Pawłowska. Świetlice są miejscem spotkań mieszkańców i służą do:

- organizacji zebrań wiejskich i posiedzeń rady sołeckiej,
- spotkań sołtysa i mieszkańców sołectwa z przedstawicielami władz Gminy i innych podmiotów współpracujących z sołectwem,
- spotkań członków organizacji działających na terenie Gminy,
- organizowania imprez i uroczystości okolicznościowych, kulturalnych, kulinarnych, rozrywkowych i sportowych dla mieszkańców sołectwa,
- popularyzacji amatorskich form artystycznych, sportowo-rekreacyjnych i realizacji przedsięwzięć promujących sołectwo.

Poza tym na obszarze Gminy nie funkcjonują inne obiekty o charakterze sportowym i kulturalnym, dlatego mieszkańcy Gminy korzystają z oferty miasta Ciechanów.

SPORT I REKREACJA

Ważną kwestią jest systematyczne tworzenie i rozbudowa niezbędnej bazy sportowej w Gminie, która przyczyni się do poprawy warunków uprawiania sportu, a w niedługim czasie może zaowocować osiągnięciem coraz lepszych wyników przez młodzież oraz zwiększeniem zainteresowania uprawianiem sportu w gminie. Jednym z celów Gminy Ciechanów jest więc inicjowanie i organizowanie projektów własnych, współpraca ze środowiskiem oświatowym i sportowym, realizacja ich potrzeb i oczekiwań oraz zachęcanie lokalnej społeczności do podejmowania różnorodnych form aktywności rekreacyjnej i sportowej.

W skład obiektów tworzących bazę sportowo-rekreacyjną wchodzi dwa boiska piłkarskie znajdujące się w sołectwie Kownaty Żędowe oraz obiekty sportowe zlokalizowane przy

budynkach szkół. Oprócz tego w Gumowie funkcjonuje kompleks boisk sportowych zbudowany w ramach programu „Moje Boisko – Orlik 2012”.

4.3. Sfera gospodarcza

Na terenie Gminy Ciechanów w 2014 roku funkcjonowało 495 podmiotów gospodarczych.

W Gminie Ciechanów, podobnie jak w powiecie ciechanowskim przeważają podmioty prywatne – w 2014 stanowiły one 99,20% wszystkich podmiotów działających na obszarze Gminy Ciechanów (w powiecie – ponad 96%). W badanym okresie liczba podmiotów gospodarki ogółem na terenie Gminy uległa systematycznemu wzrostowi, w porównaniu do roku 2009, w roku 2014 liczba podmiotów wzrosła o 47,32%. Tendencja ta jest zgodna z sytuacją zaobserwowaną na terenie powiatu ciechanowskiego – wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 9,3%. Wśród podmiotów sektora prywatnego największy udział mają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, co jest zgodne z tendencją w powiecie.

Tabela 10. Podmioty gospodarcze na terenie Gminy Ciechanów oraz powiatu ciechanowskiego w latach 2009-2014

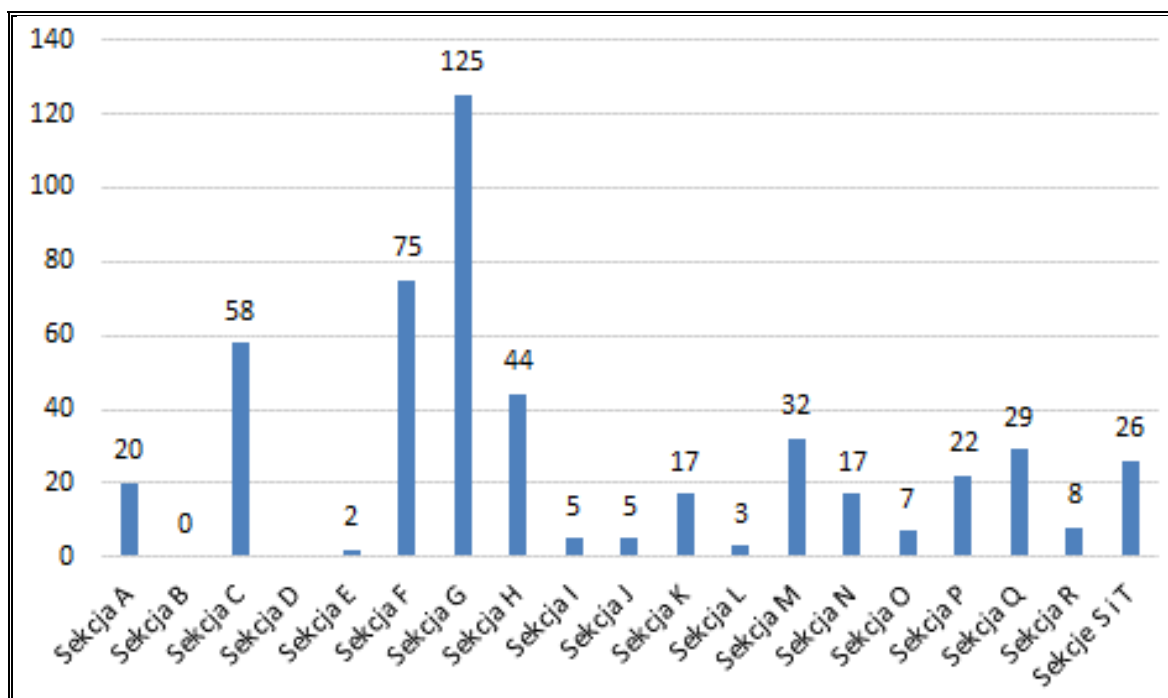
Wyszczególnienie	Obszar	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON							
Ogółem	Gmina Ciechanów	336	366	388	436	465	495
	powiat	6 582	6 848	6 769	6 927	7 114	7 194
sektor publiczny							
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	Gmina Ciechanów	5	5	5	4	4	4
	powiat	230	229	225	224	228	222
Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	Gmina Ciechanów	4	4	4	3	3	3
	powiat	181	180	173	172	172	169
Sektor prywatny							
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	Gmina Ciechanów	331	361	383	432	461	491
	powiat	6 352	6 619	6 544	6 703	6 886	6 971
Osoby fizyczne prowadzące działalność	Gmina Ciechanów	290	318	337	377	407	432

Wyszczególnienie	Obszar	2009	2010	2011	2012	2013	2014
gospodarczą	powiat	5 213	5 452	5 363	5 446	5 577	5 610
Spółki handlowe	Gmina Ciechanów	8	8	10	12	12	14
	powiat	289	292	296	308	329	343
Spółdzielnie	Gmina Ciechanów	2	2	2	2	2	2
	powiat	50	50	47	47	49	51
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	Gmina Ciechanów	11	11	11	12	13	13
	powiat	192	199	201	207	215	221

Źródło: Dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Biorąc pod uwagę liczbę przedsiębiorców w sektorze prywatnym według sekcji PKD 2007 funkcjonujących na terenie Gminy Ciechanów można zauważyć, że największa ilość podmiotów działa w sekcji handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (w 2014 roku – 25,25%), budownictwo, przetwórstwo przemysłowe i transport wraz z gospodarką magazynową.

Wykres 2. Podmioty według sekcji PKD 2007 na terenie Gminy Ciechanów w 2014 roku

Źródło: Dane GUS, Dziedziny Bazy Wiedzy

Legenda:

A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
B	Górnictwo i wydobywanie
C	Przetwórstwo przemysłowe
D	Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
E	Dostawa Wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	Budownictwo
G	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	Transport i gospodarka magazynowa
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	Informacja i komunikacja
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalności wspierająca
O	Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne
P	Edukacja
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
S i T	Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

4.4. Sfera środowiskowa

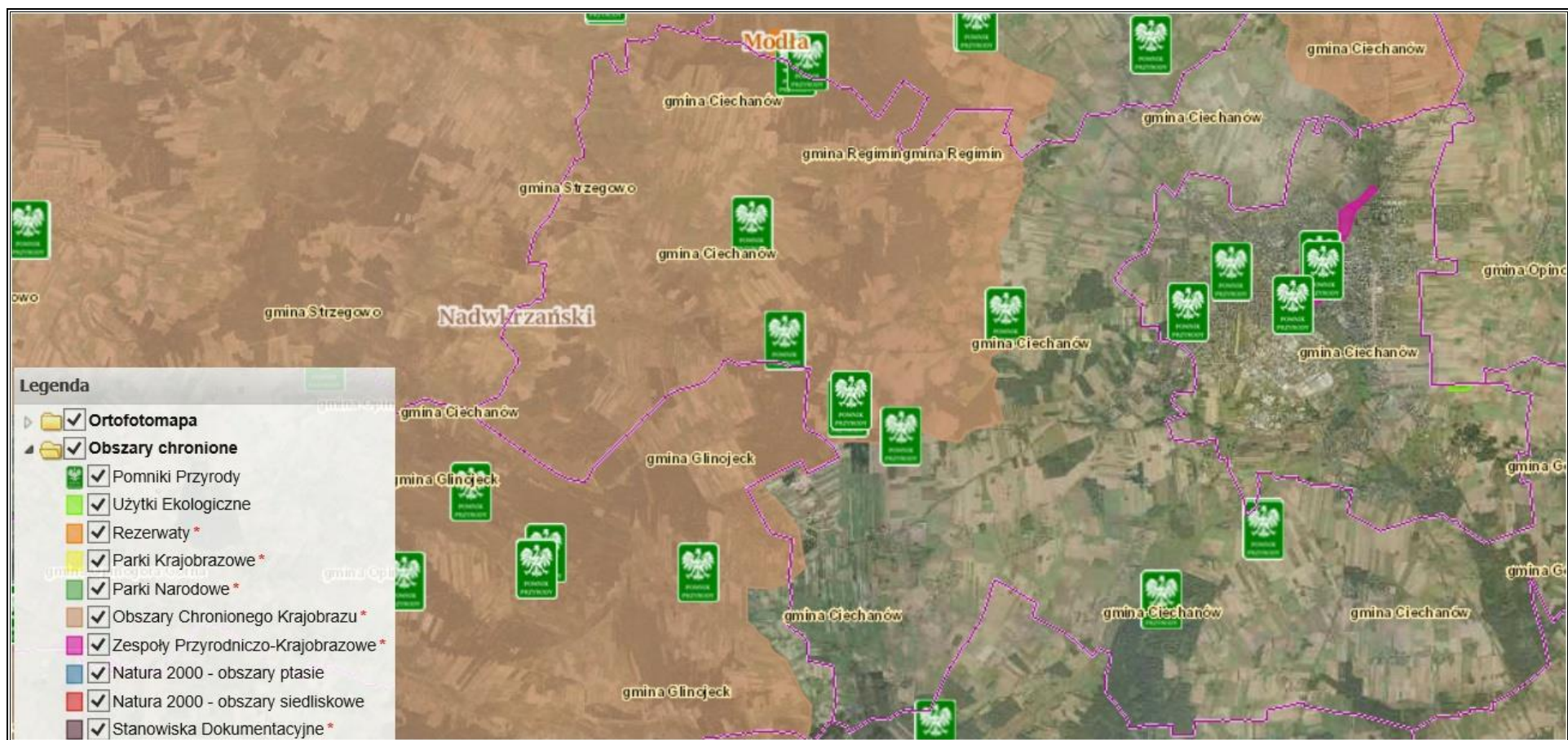
WALORY PRZYRODNICZE

Na rozwój społeczny i gospodarczy gmin wpływa również stan środowiska przyrodniczego i walory przyrodniczo-krajobrazowe. Pod względem fizyczno-geograficznym Gmina Ciechanów przynależy do dwóch mezoregionów: Wzniesień Mławskich – tereny położone na północ od rzeki Łydynia oraz Wysoczyzny Ciechanowskiej, która obejmuje obszary leżące na południe od rzeki. Gmina Ciechanów znajduje się na obszarze Zielonych Płuc Polski, który jest unikatowym terenem pod względem przyrodniczym. Do cech charakterystycznych obszaru należą między innymi: zrównoważona sieć osadnicza, dobra jakość i unikatowa różnorodność środowiska przyrodniczego, atrakcyjne kompleksy lasów, jezior i użytków zielonych, możliwość obcowania z przyrodą nie zmienioną przez cywilizację, bogactwo oraz różnorodność kultur i obyczajów, rozwijająca się infrastruktura usługowa oraz dobre warunki do produkcji zdrowej żywności.

Północna i zachodnia część Gminy została zaliczona do Nadwkrzańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Krośnicko-Kosmowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Ponadto, na terenie Gminy funkcjonuje Rezerwat Modła utworzony dla zachowania i ochrony fragmentu starodrzewu sosnowo – dębowego oraz miejsca lęgowego bociana czarnego. Rezerwat stanowi ostoję dla licznych zwierząt, które korzystają chętnie z naturalnego zbiornika wodnego położonego w środku rezerwatu. Ważną rolę w krajobrazie Gminy pełnią parki podworskie, folwarczne oraz aleje dojazdowe do folwarków, które podlegają ochronie ze względu na zabytkowe założenia zieleni użytkowej i dekoracyjnej. Na terenie Gminy Ciechanów znajdują się uznane pomniki przyrody, które stanowią pojedyncze drzewa, skupienia i aleje drzew. Celem ochrony pomników przyrody jest zachowanie tworów przyrody o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej i historycznej. Obiekty te wyróżniają się indywidualnymi i niepowtarzalnymi cechami.

Rysunek 2. Gmina Ciechanów na tle obszarów chronionych

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Gmina Ciechanów położona jest na glebach, które stwarzają korzystne warunki do ich gospodarczego wykorzystania. Gleby o najwyższej przydatności rolniczej: klasy II i III, zajmują łącznie 2 077,90 ha, co stanowi 25,2% powierzchni gruntów ornych. Największe kompleksy tych gleb znajdują się w północo-wschodniej części Gminy, natomiast nie występują one na terenie wsi: Baraki Chotumskie, Gołoty, Nowa Wieś, Rajmundowo, Rutki Borki, Kanigówek, Ujazdówek i Wola Rydzewska. Grunty orne klasy IV zajmują największą powierzchnię Gminy Ciechanów (39,3%), są one korzystne dla działalności produkcyjnej, przy występujących dobrych warunkach agroklimatycznych można na nich otrzymać wysokie plony. Gleby, zaliczane do klasy najłabszej: V i VI stanowią 35,5% powierzchni Gminy i występują przede wszystkim we wsi: Gołoty, Wólka Rydzewska, Baraki Chotumskie, Rajmundowo i Nowa Wieś.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Ciechanów na lata 2010-2013 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2017

Zgodnie z danymi przedstawionymi w poniższej tabeli, liczba zebranych w ciągu roku odpadów na terenie Gminy Ciechanów i powiatu ciechanowskiego w analizowanych latach wzrosła, a co za tym idzie wzrosła ich liczba w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Odpady z Gminy Ciechanów stanowiły w 2014 roku 7,03% liczby odpadów zebranych w powiecie.

Tabela 11. Charakterystyka zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku w Gminie Ciechanów i powiecie ciechanowskim

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Gmina Ciechanów		powiat ciechanowski	
		2013	2014	2013	2014
ogółem	t	958,36	1 466,52	20 679,14	20 838,89
ogółem na 1 mieszkańca	kg	140,2	211,7	227,0	229,4
z gospodarstw domowych	t	943,36	1 448,02	14 974,14	15 160,30
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	138,0	209,0	164,4	166,9

Źródło: Dane z GUS, Działalność Bazy Wiedzy

Gmina Ciechanów należy do gmin, które ze względu na swoje uwarunkowania i zasoby przyrodnicze, posiada potencjał do rozwoju usług agroturystycznych.

W 2014 r. WIOŚ w Warszawie przeprowadził roczną ocenę jakości powietrza w województwie mazowieckim. Klasyfikację stanu powietrza dla tego obszaru wykonuje się w 4 strefach: aglomeracji warszawskiej, mieście Radom, mieście Płock i w strefie mazowieckiej. **Gmina Ciechanów należy do strefy mazowieckiej.**

Tabela 12. Wynikowa klasyfikacja jakości powietrza dla strefy mazowieckiej w 2014 r. ze względu na poszczególne zanieczyszczenia pod kątem ochrony zdrowia

Nazwa strefy	Kod strefy	Klasy dla poszczególnych zanieczyszczeń w obszarze strefy											
		SO ₂	NO ₂	CO	PM10	PM2,5	C ₆ H ₆	Pb	As	Cd	Ni	B(a)P	O ₃
Strefa mazowiecka	PL1404	A	A	A	C	C ¹⁾ /C2 ²⁾	A	A	A	A	A	C	A/ D2 ³⁾

1) wg poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji,

2) wg poziomu docelowego,

3) wg poziomu celu długoterminowego,

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim. Raport za rok 2014, WIOŚ Warszawa

Roczna ocena jakości powietrza za 2014 r. w strefie mazowieckiej wykazała przekroczenia następujących standardów imisyjnych:

- dla zanieczyszczeń mających określone poziomy dopuszczalne, dla których istnieje obowiązek wykonania Programu Ochrony Powietrza (POP; kryterium ochrona zdrowia) – pył PM10 (24-h, rok), pył PM2,5 (rok);
- dla zanieczyszczeń mających określone poziomy docelowe, dla których istnieje obowiązek wykonania POP (kryterium ochrona zdrowia) – B(a)P (rok);
- dla zanieczyszczeń mających określone poziomy docelowe, dla których nie ma obowiązku wykonania POP (kryterium ochrona zdrowia) - pył PM2,5 (rok);
- dla zanieczyszczeń mających określone poziomy celu długoterminowego, dla których nie ma obowiązku wykonania POP (kryterium ochrona zdrowia) - ozon O₃ (max 8-h).

Dla pozostałych zanieczyszczeń: dwutlenek azotu NO₂, dwutlenek siarki SO₂, tlenek węgla CO, benzen C₆H₆, ołów-Pb, arsen-As, kadm-Cd, nikiel-Ni, ozon-O₃ (poziom dopuszczalny) standardy imisyjne na terenie strefy mazowieckiej były dotrzymane.

Wg dokumentacji obszarów przekroczeń dopuszczalnych, docelowych i celu długoterminowego wyznaczonych na potrzeby Rocznej oceny jakości powietrza w województwie mazowieckim za 2014 r., na terenie Gminy Ciechanów odnotowano przekroczenia stężenia pyłu PM10 i PM2,5, B(a)P i ozonu (długoterm.) w powietrzu atmosferycznym.

W związku z powyższą sytuacją niezbędne jest prowadzenie działań, mających na celu poprawę istniejącego stanu powietrza atmosferycznego, poprzez realizację założeń gospodarki niskoemisyjnej.

4.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna i techniczna

ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Powierzchnia Gminy Ciechanów stanowi 13,19% powierzchni powiatu ciechanowskiego. W strukturze użytkowania gruntów na terenie Gminy Ciechanów przeważają użytki rolne, w tym największy udział mają grunty orne, a także grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione. Użytki rolne stanowią 77,05% ogólnej powierzchni Gminy Ciechanów, natomiast tereny leśne oraz zadrzewione i zakrzewione stanowią 18,88%. Tereny zabudowane i zurbanizowane stanowią 2,88% ogólnej powierzchni Gminy.

Tabela 13. Struktura gruntów na terenie Gminy Ciechanów i powiatu ciechanowskiego w 2014 roku

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Powiat	Gmina
użytki rolne	ha	82 059	10 829
grunty rolne	ha	64 388	7 722
sady	ha	533	99
łąki trwałe	ha	6153	1 159
pastwiska trwałe	ha	7727	1 453
pozostałe użytki rolne	ha	3 258	396
las i grunty leśne	ha	18 461	2 653
pozostałe grunty i nieużytki	ha	5 460	572
Razem	ha	105 980	14 054

Źródło: Dane z GUS, Działowe Bazy Wiedzy

Strukturę przestrzenną Gminy tworzą:

- dolina rzeki Łydyni wraz z zabudową rolniczą, jednorodzinną zabudową mieszkaniową, usługową, gruntami rolnymi i trwałymi użytkami zielonymi w miejscowościach: Ropele, Kargoszyn, Nużewo, Gołoty;
- doliny rzek Pławnicy, Rosicy, Sony Zachodniej i mniejszych cieków przebiegających z północy na północ na południowy zachód i wschód;
- pozostałe ciek włączone w system rowów melioracyjnych wraz z ich dolinami tworzące dopływy Łydyni;
- sieć osadnicza usytuowana w otoczeniu dróg krajowych nr 60 i nr 50 oraz dróg wojewódzkich nr 615, 616, 617, dróg powiatowych i gminnych;
- przestrzeń rolniczo-produkcyjna z zabudową kolonijną;
- kompleksy leśne rozsiane wyspowo;
- liniowe elementy infrastruktury technicznej.

Źródło: Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Ciechanów, Część II – Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Ciechanów

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

Gmina Ciechanów charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Infrastruktura drogowa jest czynnikiem, który może wpłynąć na rozwój potencjału inwestycyjnego Gminy i może być głównym czynnikiem branym pod uwagę przez potencjalnych mieszkańców bądź inwestorów, którzy zdecydowaliby się osiedlić albo rozwijać działalność na terenie Gminy. Sieć komunikacyjną na terenie Gminy tworzą:

- drogi krajowe: nr 50 i 60,
- drogi wojewódzkie : nr 615, 616 i 617,
- drogi powiatowe, które tworzą połączenia z drogami krajowymi i wojewódzkimi oraz stwarzają warunki do przejazdów zarówno pasażerskich, jak i towarowych,
- drogi gminne.

Sieć dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową, mimo że umożliwiają one obsługę jednostek osadniczych na terenie Gminy, drogi te są w złym stanie, który wymaga przeprowadzenia prac inwestycyjnych związanych z ich modernizacją, czy przebudową.

GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA ORAZ ZAOPATRZENIE W GAZ ZIEMNY

Sieć wodno-kanalizacyjna jest jednym z podstawowych elementów warunkujących rozwój mieszkalnictwa i przedsiębiorczości na każdym terenie i gwarantuje wysoką jakość życia. Bezpośrednia bliskość miasta Ciechanów umożliwiła przyłączenie części miejscowości Gminy do wodociągu miejskiego. Pozostali mieszkańcy korzystają z indywidualnych ujęć. Na terenie Gminy Ciechanów zlokalizowane są trzy ujęcia i stacje uzdatniania wody w miejscowościach Chotum, Sokołówek i Gumowo.

Stopień skanalizowania gminy jest znacznie niższy niż stopień zwodociągowania. Na części terenu Gminy Ciechanów istnieje sieć gazowa, z której korzysta 7,0% ludności Gminy, natomiast pozostała część mieszkańców zaopatruje się we własnym zakresie w punktach dystrybucji gazu propan-butan w butlach.

Tabela 14. Wyposażenie Gminy Ciechanów w infrastrukturę techniczną w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wodociągi							
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	145,5	150,8	155,0	157,0	160,0	164,2
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1 428	1 487	1 544	1 600	1 649	1 706

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dm ³	191,0	191,7	203,9	234,0	236,4	248,9
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	4 528	4 860	4 943	5 103	5 207	6 004
Kanalizacja							
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	2,4	2,4	2,4	8,3	8,4	8,4
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	48	48	48	123	123	160
ścieki odprowadzone	dam ³	6,1	9	8	10	13,0	15,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	167	177	178	445	457	586
Sieć gazowa							
długość czynnej sieci	m	45 148	45 148	45 148	45 148	45 389	45 618
czynne przyłącza do budynków	szt.	60	63	75	83	99	112
zużycie gazu	tyś. m ³	50,40	150,5	210,0	201,1	186,3	238,9
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	238	331	375	400	433	486
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności							
wodociąg	%	72,2	73,5	74,3	75,1	75,6	86,5
kanalizacja	%	2,7	2,7	2,7	6,5	6,6	8,4
sieć gazowa	%	3,8	5,0	5,6	5,9	6,3	7,0
Sieć rozdzielcza na 100 km²							
sieć wodociągowa	km	103,5	107,3	110,3	111,7	113,8	116,8
sieć kanalizacyjna	km	1,7	1,7	1,7	5,9	6,0	6,0
sieć gazowa	km	8,9	8,9	8,9	8,9	9,1	9,2

Źródło: Dane GUS, Dzielnicowe Bazy Wiedzy

W poniższej tabeli zestawiono stan wyposażenia w sieć wodociągową, kanalizacyjną i gazową Gminy Ciechanów oraz powiatu ciechanowskiego. Można zauważyć, że wskaźnik wyposażenia Gminy w sieć kanalizacyjną jest znacznie mniej korzystny niż jego wartość dla powiatu ciechanowskiego ogółem oraz terenów wiejskich powiatu.

Tabela 15. Charakterystyka infrastruktury technicznej w Gminie Ciechanów i powiecie ciechanowskim w 2014 roku

Wyszczególnienie	Gmina Ciechanów	powiat ciechanowski	
		ogółem	na wsi
<i>Sieć rozdzielcza na 100 km²</i>			
sieć wodociągowa	116,8	138,8	126,6
sieć kanalizacyjna	6,0	32,0	21,3
sieć gazowa	9,2	18,2	3,3
<i>Korzystający z instalacji w % ogółu ludności</i>			
wodociąg	86,5	93,3	92,4
kanalizacja	8,4	55,7	20,0
gaz	7,0	38,8	1,8

Źródło: Dane GUS, Dziedziczne Bazy Wiedzy

GOSPODARKA ODPADAMI

Zgodnie z ustawą o utrzymywaniu czystości i porządku w gminach, na terenie Gminy Ciechanów obowiązuje *Regulamin utrzymania czystości i porządku*, którego wykonanie zostało powierzone Wójtowi Gminy. Zgodnie z jego zasadami, selektywna zbiórka odpadów komunalnych prowadzone jest z podziałem na następujące frakcje:

- papier i tektura – suchy papier, tekturę, gazety, zeszyty, książki, prospekty reklamowe,
- szkło opakowaniowe – czyste butelki szklane i słoiki,
- opakowania z tworzyw sztucznych – butelki plastikowe po napojach typu PET, puszki metalowe i aluminiowe.

Oprócz prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów, w miejscowości Wola Pawłowska zlokalizowany jest Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, do którego mieszkańcy mogą samodzielnie i bezpłatnie dostarczyć odpady, niezależnie od częstotliwości usuwania odpadów zbieranych selektywnie.

CIEPŁO

Na terenie Gminy Ciechanów nie funkcjonuje sieć ciepłownicza. Zarówno budynki jednorodzinne, jak i zakłady usługowe oraz urzędy są ogrzewane z indywidualnych kotłowni zasilanych paliwami stałymi, gazem płynnym lub olejem. Dostępność sieci gazowej na terenie Gminy powoduje, że część mieszkańców stosuje gaz jako źródło ciepła.

ENERGIA ELEKTRYCZNA

Gmina Ciechanów jest w pełni zelektryfikowana. Dla zaspokojenia potrzeb odbiorców indywidualnych i zbiorowych, energia elektryczna dostarczana jest spoza gminy. Służy temu linia przesyłowa WN 110 kV długości ok 110 km (Płock – Ciechanów – Przasnysz oraz Dębe – Ciechanów – Mława i Nidzica).

4.6. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

W ramach przygotowywania *Gminnego Programu Rewitalizacji* dokonana została diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych występujących na terenie Gminy Ciechanów. Przy diagnozie skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych i obszarów kwalifikujących się do objęcia Programem, zapewniony został aktywny udział wszystkich interesariuszy, co pozwoliło na zweryfikowanie obszarów problemowych występujących w Gminie. Dane do wyznaczenia obszarów zostały pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Gminy Ciechanów, Powiatowego Urzędu Pracy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz innych instytucji.

Analiza przeprowadzona została w oparciu o negatywne zjawiska występujące na terenie Gminy Ciechanów w odniesieniu do następujących sfer:

- sfera gospodarcza – dotycząca w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw,
- sfera środowiskowa – dotycząca w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi, stanu środowiska,
- sfera przestrzenno-funkcjonalna – dotycząca w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, terenów publicznych,
- sfera techniczna – dotyczących w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Analiza wskaźnikowa Gminy w zakresie problemów z poszczególnych sfer, pozwoliła na wyznaczenie obszarów o największej koncentracji stanu kryzysowego, które kwalifikują się do przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych.

Na podstawie przeprowadzonej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Ciechanów, zidentyfikowano następujące problemy:

- wysoki udział mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, szczególnie ze względu na bezrobocie i ubóstwo;
- niski poziom rozwoju instytucji kultury;
- starzejące się społeczeństwo – wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym;
- malejące w ostatnich latach wskaźniki salda migracji i przyrostu naturalnego;
- panujące bezrobocie;
- słaba integracja społeczności lokalnej;
- niepełne dostosowanie oferty edukacyjnej dla potrzeb rynku pracy;
- niewystarczająco rozwinięta baza sportowa i okołoturystyczna;
- infrastruktura drogowa wymagająca modernizacji;
- brak spójnej sieci ścieżek rowerowych.

5. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego

Definicje stanu kryzysowego i obszaru zdegradowanego

Obecność stanu kryzysowego powodowana jest koncentracją negatywnych zjawisk społecznych takich jak: bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Negatywne zjawiska społeczne współwystępują z negatywnymi zjawiskami z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy.

W celu przeprowadzenia procesu rewitalizacji na danym terenie, należy wyznaczyć obszar zdegradowany, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to zarówno obszarów miejskich jak i wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym obszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z tych podobszarów.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych, definiują obszar zdegradowany jako obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Stan kryzysowy jest to stan, który spowodowany jest koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, które współwystępują z negatywnymi zjawiskami w co najmniej w jednej ze sfer: gospodarczej,

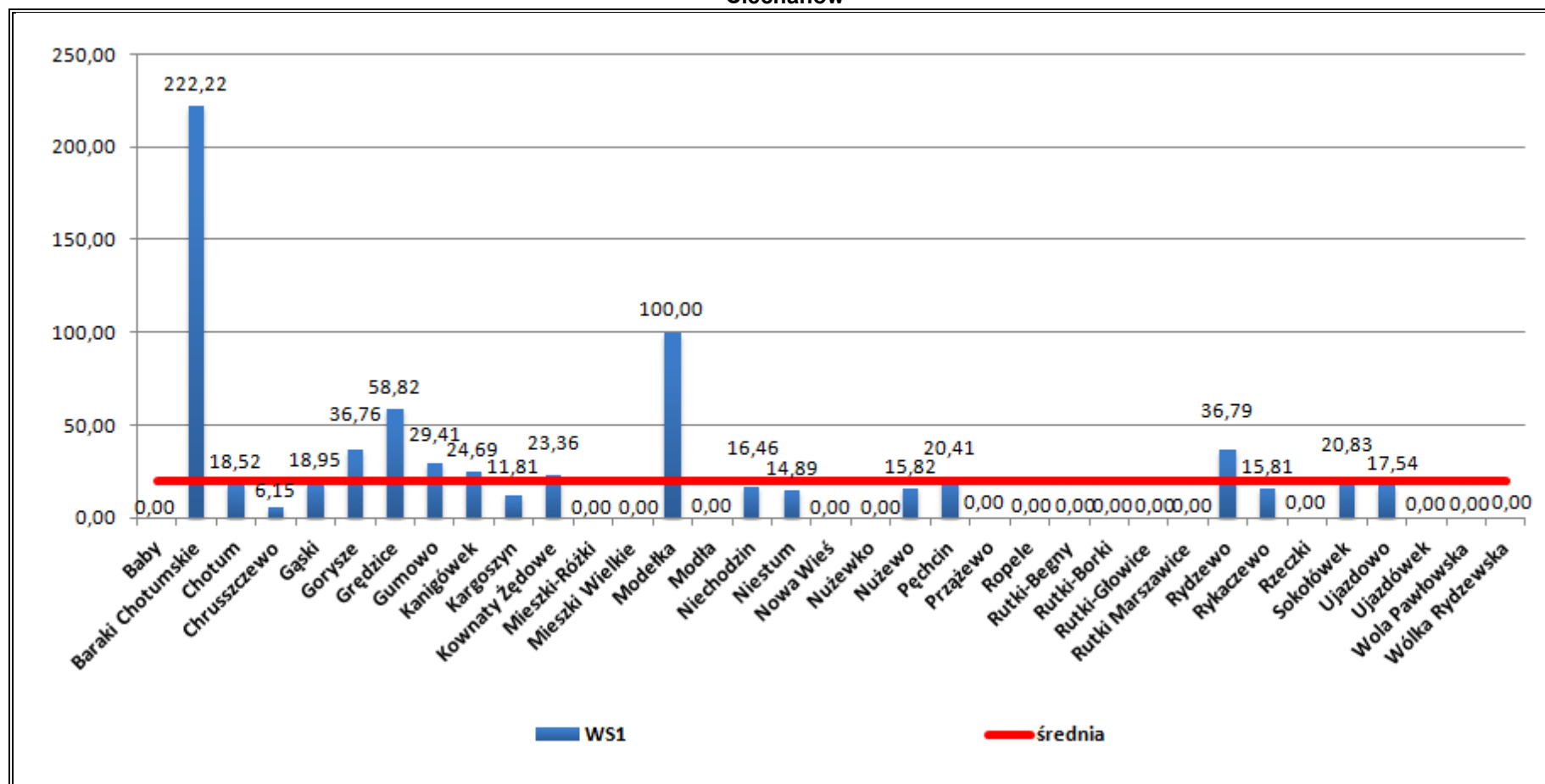
środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Ciechanów posłużono się wskaźnikami, które najwierniej oddają istotę problemów występujących na przedmiotowym obszarze.

Analizie poddane zostały wszystkie sołectwa wchodzące w skład Gminy Ciechanów, co zapewniło porównywalność wyników. Przy wyborze obszarów zdegradowanych wykorzystano dane, którymi dysponował Urząd Gminy w Ciechanowie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciechanowie oraz Powiatowy Urząd Pracy, dotyczące: liczby ludności, liczby osób bezrobotnych, liczby osób żyjących w ubóstwie, liczby osób z problemem alkoholowym, liczby osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie, liczby podmiotów gospodarczych na terenie Gminy oraz liczby obiektów kulturalnych. Dzięki danym liczbowym, możliwe było stworzenie syntetycznego wskaźnika degradacji dla wszystkich sołectw wchodzących w skład Gminy Ciechanów. Obszary zdegradowane zostały wyznaczone w oparciu o następujące wskaźniki ilościowe:

- WS1 - udział liczby mieszkańców borykających się z problemem alkoholowym w ogólnej liczbie mieszkańców sołectw (sfera społeczna);
- WS2 - udział liczby osób doświadczających przemocy w rodzinie w stosunku do liczby mieszkańców sołectw (sfera społeczna);
- WS3 – udział liczby osób bezrobotnych do liczby mieszkańców sołectw (sfera społeczna);
- WS4 – udział liczby osób żyjących w ubóstwie w stosunku do liczby mieszkańców sołectw (sfera społeczna);
- WG1 - udział podmiotów gospodarczych w sołectwie w stosunku do ogólnej liczby podmiotów gospodarczych w Gminie (sfera gospodarcza).

Obszar zdegradowany został wyznaczony na podstawie analizy każdego z wyżej wymienionych wskaźników dla poszczególnych sołectw Gminy Ciechanów. Degradacja wyróżnia obszary, dla których poszczególne wskaźniki przyjmują wartość mniej korzystną od średniej dla Gminy.

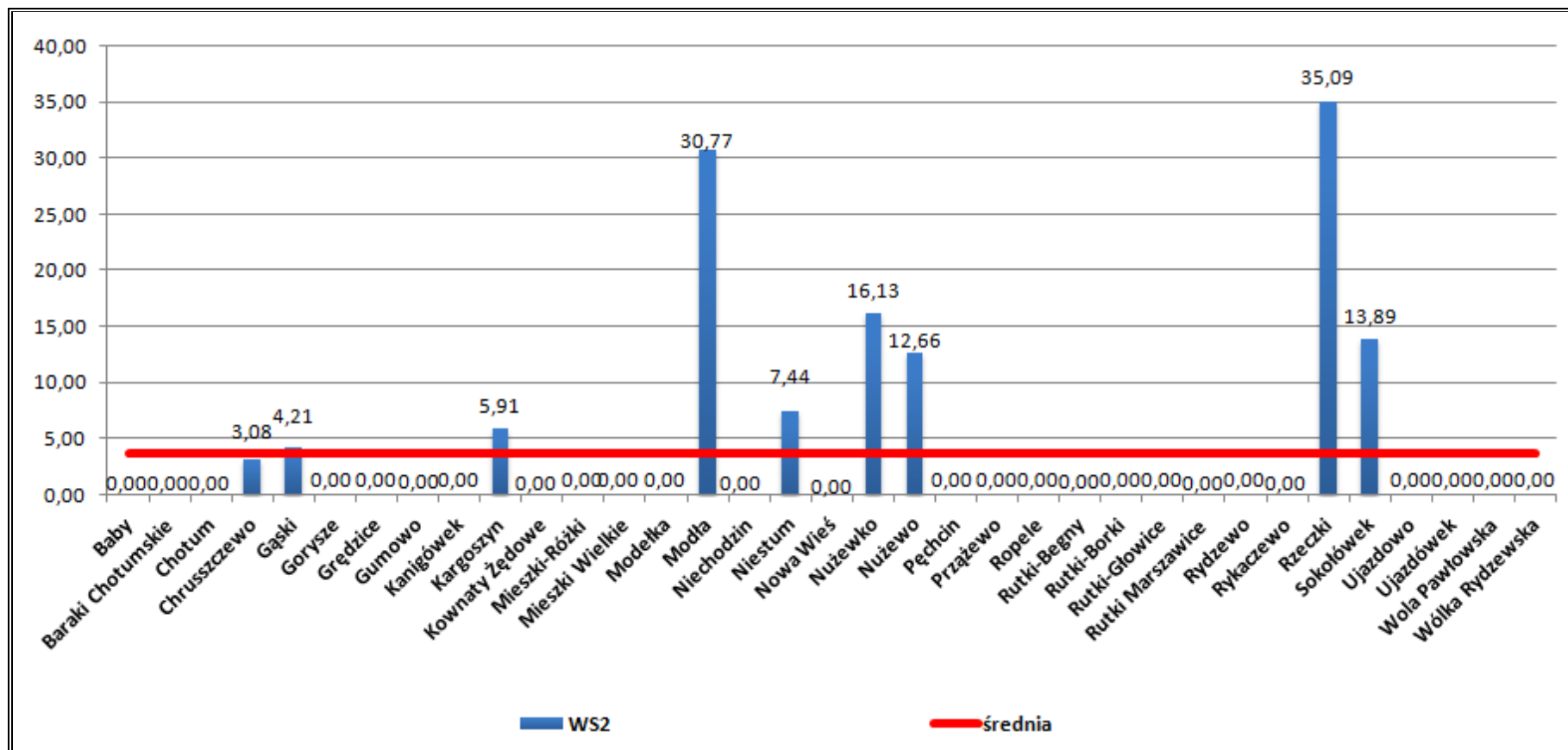
Wykres 3. Wskaźnik WS1 - udział liczby mieszkańców borykających się z problemem alkoholowym w ogólnej liczbie mieszkańców sołectw Gminy Ciechanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ciechanów

Powyższy wskaźnik liczby osób borykających się z problemem alkoholowym świadczy o sytuacji niekorzystnej kiedy przyjmuje wartość wyższą od średniej dla Gminy. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na powyższym wykresie, obszarami, gdzie zjawisko dotyczące problemu alkoholowego jest największe są sołectwa: Baraki Chotumskie, Gorysze, Grędzice, Gumowo, Kanigówek, Kownaty Żędowe, Modelka, Pęczcin, Rydzewo i Sokolówek. Wartości wskaźnika w wymienionych sołectwach są najwyższe i najbardziej odbiegają od średniej dla Gminy.

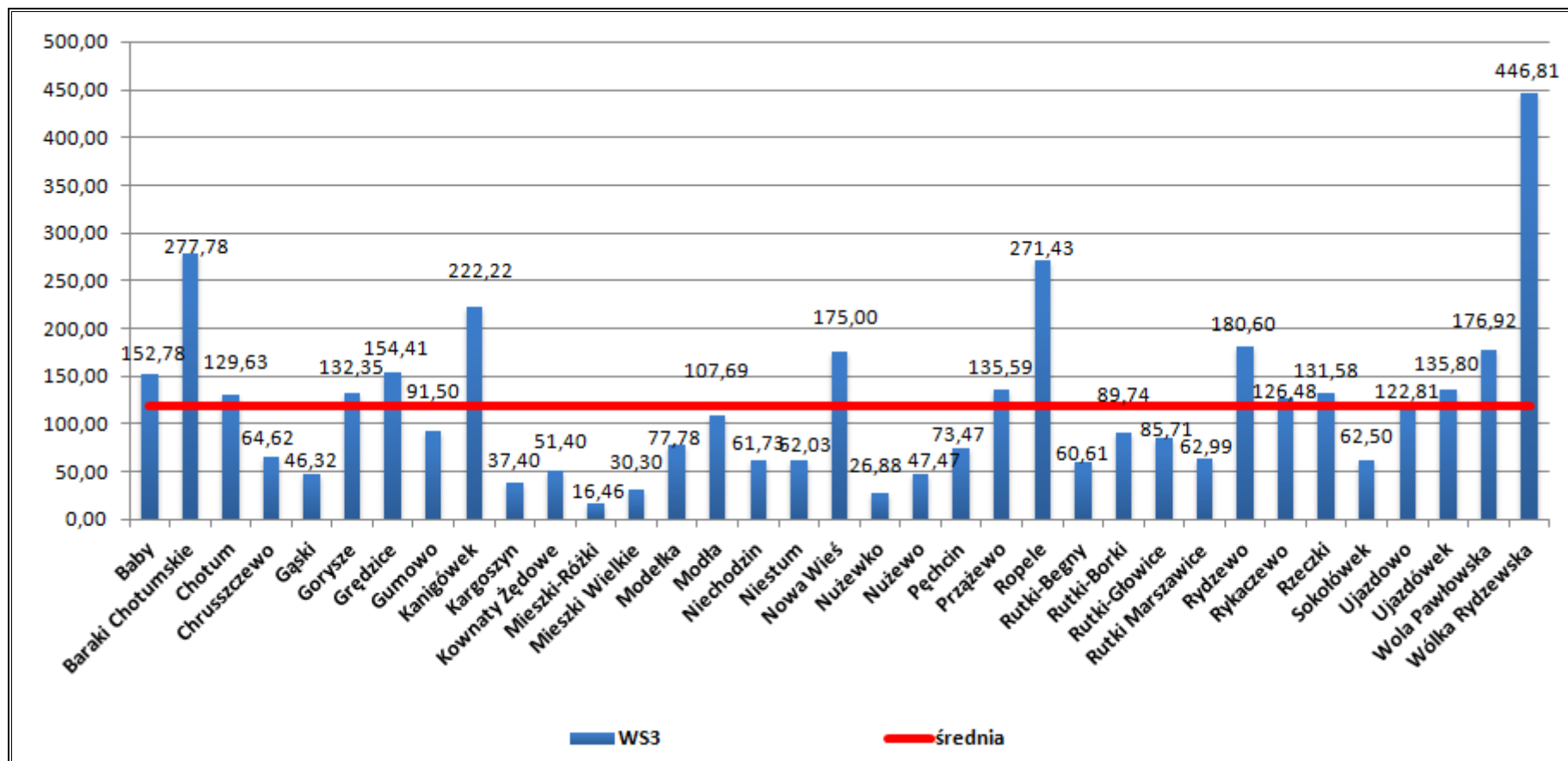
Wykres 4. Wskaźnik WS2 - udział liczby osób dotkniętych problemem przemocy w ogólnej liczbie mieszkańców sołectw Gminy Ciechanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ciechanów

Powyższy wskaźnik liczby osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie świadczy o sytuacji niekorzystnej kiedy przyjmuje wartość wyższą od średniej dla Gminy. Zgodnie z wykresem, sołectwami, gdzie najwięcej mieszkańców zmaga się z problemem przemocy w rodzinie na terenie Gminy Ciechanów są: Gąski, Kargoszyn, Modła, Niestum, Nużewko, Nużewo, Rzeczkі, Sokołówek. Wskaźnik ten w wymienionych sołectwach, jest wyższy niż średnia wyznaczona dla Gminy Ciechanów.

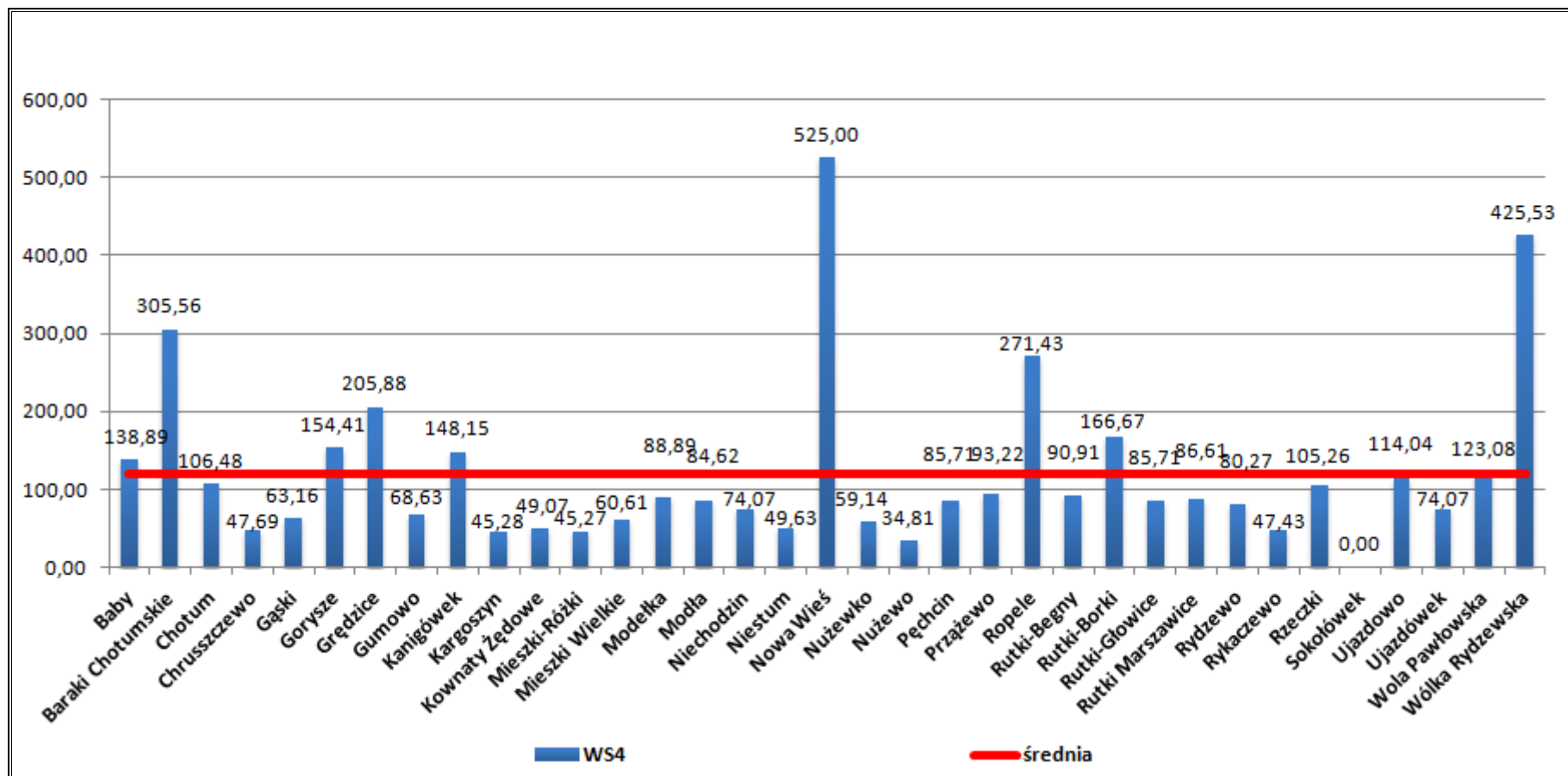
Wykres 5. Wskaźnik WS3 - udział liczby osób bezrobotnych w stosunku do liczby mieszkańców sołectw Gminy Ciechanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ciechanów

Na powyższym wykresie przedstawiono wskaźnik liczby osób bezrobotnych na terenie Gminy Ciechanów. Wskaźnik ten świadczy o sytuacji niekorzystnej, kiedy przyjmuje wartość wyższą od średniej dla Gminy. Zgodnie z wykresem, sołectwami, w których wartość bezrobocia jest najwyższa są: Baby, Baraki Chotumskie, Chotum, Gorysze, Grędzice, Kanigówek, Nowa Wieś, Prążewo, Ropele, Rydzewo, Rykaczewo, Ruczki, Ujazdów, Ujazdówek, Wola Pawłowska i Wólka Rydzewska. Wartości przedmiotowego wskaźnika wymienionych sołectwach najbardziej odbiegają od średniej dla Gminy.

Wykres 6. Wskaźnik WS 4 - udział osób żyjących w ubóstwie w stosunku do liczby mieszkańców sołectw Gminy Ciechanów

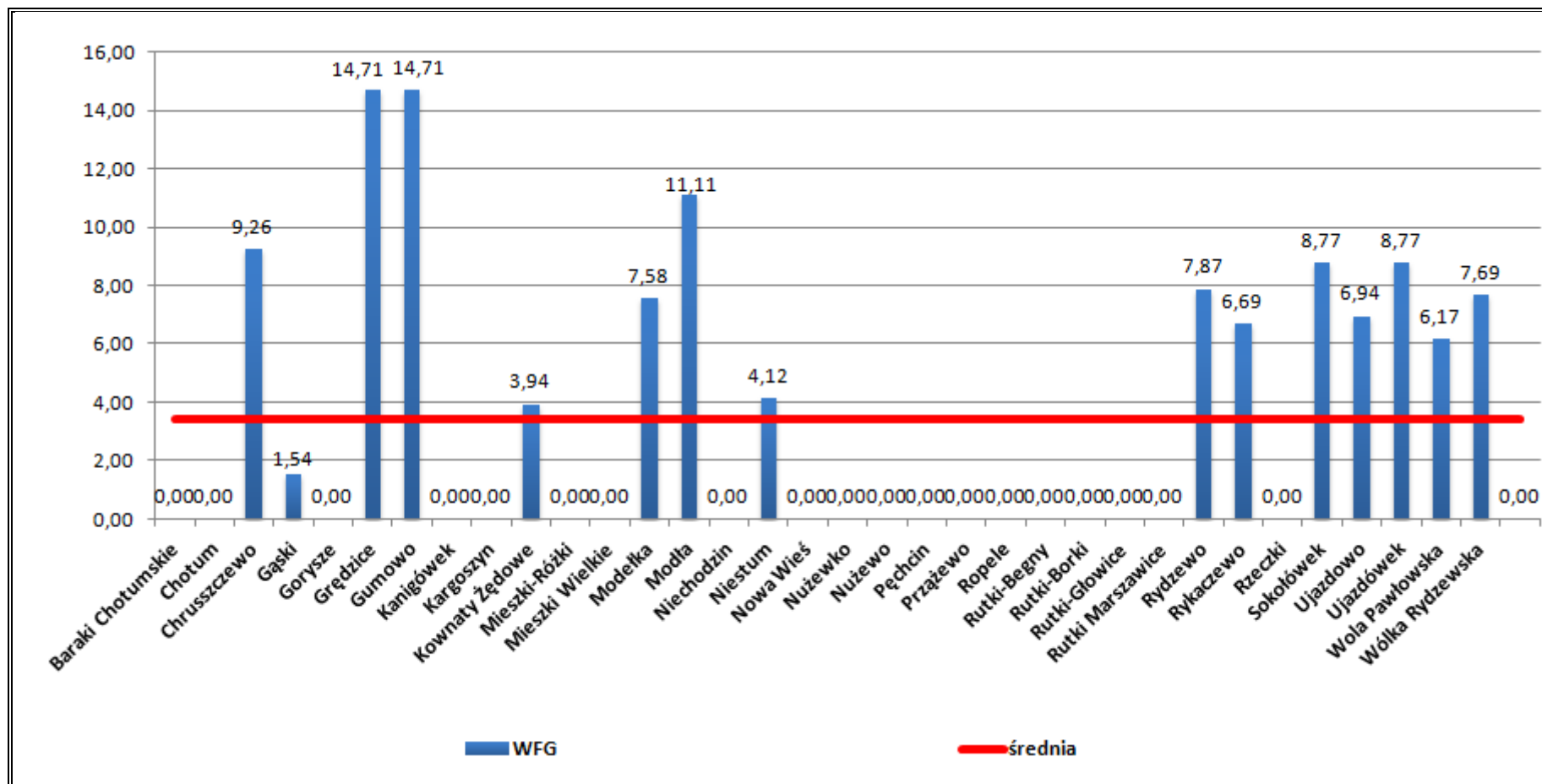

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ciechanów

Powyższy wskaźnik liczby osób żyjących w ubóstwie świadczy o sytuacji niekorzystnej kiedy przyjmuje wartość wyższą od średniej dla gminy. Zgodnie z wykresem, wskaźnik dotyczący liczby osób żyjących w ubóstwie jest najwyższy w sołectwach: Baby, Baraki Chotumskie, Chotum, Gorysze, Grędzice, Kanigówek, Nowa Wieś, Prążewo, Ropele, Rydzewo, Rzekutki, Ujazdowo, Ujazdówek, Wola Pawłowska, Wólka Rydzewska. Wartość przedmiotowego wskaźnika w wymienionych sołectwach jest najwyższa i najbardziej odbiega od średniej dla Gminy.

Wykres 7. Wskaźnik WG1 - liczba podmiotów gospodarczych w sołectwie w stosunku do ogólnej liczby podmiotów na terenie Gminy Ciechanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ciechanów

Powyższy wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych świadczy o sytuacji niekorzystnej kiedy przyjmuje wartość niższą od średniej dla gminy. Najgorszą sytuację w tym zakresie odnotowano w sołectwach: Baraki Chotumskie, Grędzice, Kanigówek, Mieszki-Różki, Modelka, Modła, Nowa Wieś, Nuzewko, Rutki-Begny, Rutki-Borki, Rutki-Głowice, Rutki Marszawice, Rydzewo, Rzeczeki, Wola Pawłowska oraz Wólka Rydzewska.

W poniższej tabeli przedstawiono zbiorczą charakterystykę występowania analizowanych zjawisk społecznych i gospodarczych na terenie Gminy Ciechanów. Przedstawiają one sołectwa z największą koncentracją negatywnych zjawisk (sołectwa, w których wystąpiło chociaż jedno odchylenie od wartości średniej dla Gminy).

Tabela 16. Koncentracja negatywnych zjawisk na terenie Gminy Ciechanów

Sołectwo	WS1	WS2	WS3	WS4	WG1
Baby			+	+	+
Baraki Chotumskie	+		+	+	+
Chotum			+		+
Gąski		+			
Gorysze	+		+	+	
Grędzice	+		+	+	+
Gumowo	+				
Kanigówek	+		+	+	+
Kargoszyn		+			
Kownaty Żędowe	+				
Mieszki Różki					+
Mieszki Wielkie					+
Modelka	+				+
Modła		+			+
Niestum		+			
Nowa Wieś			+	+	+
Nużewko		+			+
Nużewo		+			
Pęchcin	+				
Prążewo			+		+
Ropele			+	+	+
Rutki-Borki				+	+
Rydzewo	+		+		+
Rykaczewo			+		+
Rzeczki		+	+		+
Sokołówek	+	+			+
Ujazdowo			+		+
Ujazdówek			+		
Wola Pawłowska			+	+	+
Wólka Rydzewska			+	+	+

„+” oznacza, że dany wskaźnik dla sołectwa przyjmuje wartość mniej korzystną od średniej dla Gminy

Źródło: Opracowanie własne

Podsumowując, najbardziej zdegradowanymi obszarami są sołectwa, gdzie wystąpiły odchylenia wartości wskaźników dla co najmniej dwóch wskaźników społecznych oraz dodatkowo dla wskaźnika gospodarczego. Obszary, na których zdiagnozowana została wzmożona koncentracja negatywnych zjawisk to sołectwa: Baby, Baraki Chotumskie, Grędzice, Kanigówek, Nowa Wieś, Ropele, Rydzewo, Rzeczeki, Sokołówek, Wola Pawłowska, Wólka Rydzewska. W tabeli zostały one zaznaczone kolorem pomarańczowym. **W związku z natężeniem występowania negatywnych zjawisk w wielu sołectwach na terenie Gminy, zdecydowano o objęciu obszarem zdegradowanym całej Gminy Ciechanów.**

Położenie i granice obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Ciechanów zostały przedstawione na poniższym rysunku. Przedmiotowy obszar stanowi podstawę do wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Rysunek 3. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Ciechanów

Źródło: Opracowanie własne, <https://www.google.pl/maps>

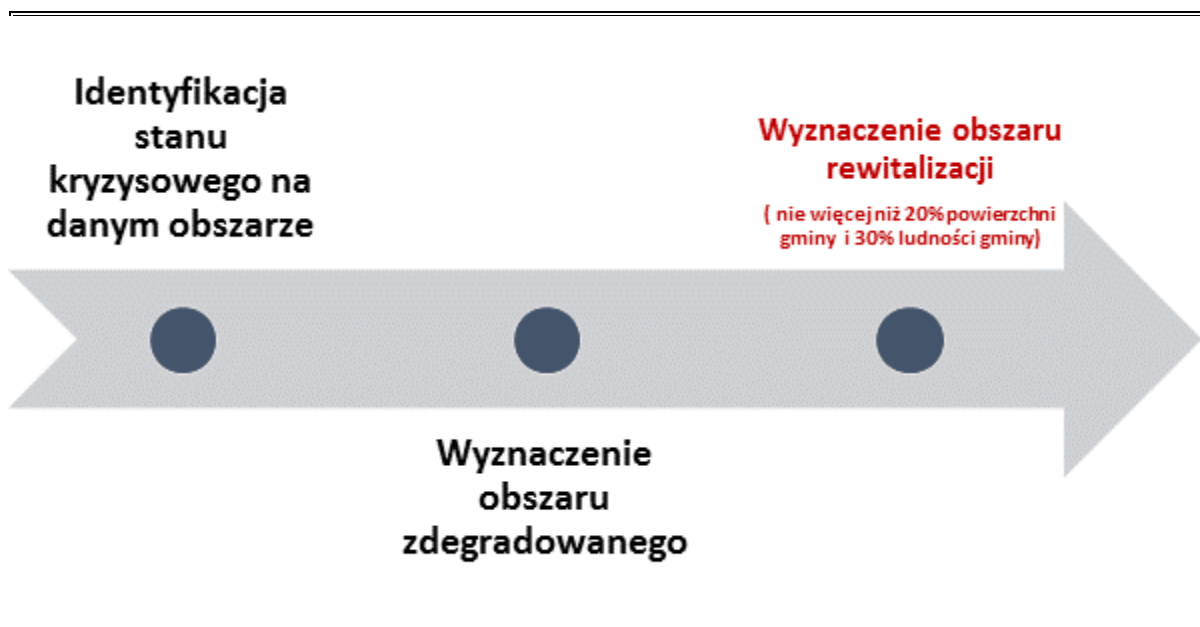
6. Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizowanego

6.1. Metodyka wyboru obszaru rewitalizowanego

Wybór obszaru rewitalizowanego został dokonany na podstawie analizy opartej na:

- zapisie w ustawie o rewitalizacji dotyczącym wielkości i charakteru obszaru rewitalizacji,
- informacjach zebranych podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych, w której udział wzięły wszystkie grupy interesariuszy,
- identyfikacji występujących na terenie Gminy Ciechanów problemów i zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Rysunek 4. Schemat wyboru obszaru rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy o rewitalizacji

Na podstawie diagnozy stanu obecnego Gminy Ciechanów, analizy czynników i zjawisk kryzysowych występujących na przedmiotowym obszarze oraz wyznaczonego obszaru zdegradowanego dokonano wyboru obszarów, które zostaną poddane rewitalizacji. Na wybór tego obszaru wpływ miały również przeprowadzone w Gminie konsultacje społeczne, które uzasadniają potrzebę podjęcia niezbędnych działań rewitalizacyjnych. Powierzchnia wyznaczona do podjęcia działań rewitalizacyjnych charakteryzuje się szczególnym stopniem degradacji.

6.2. Obszar rewitalizacji gminy

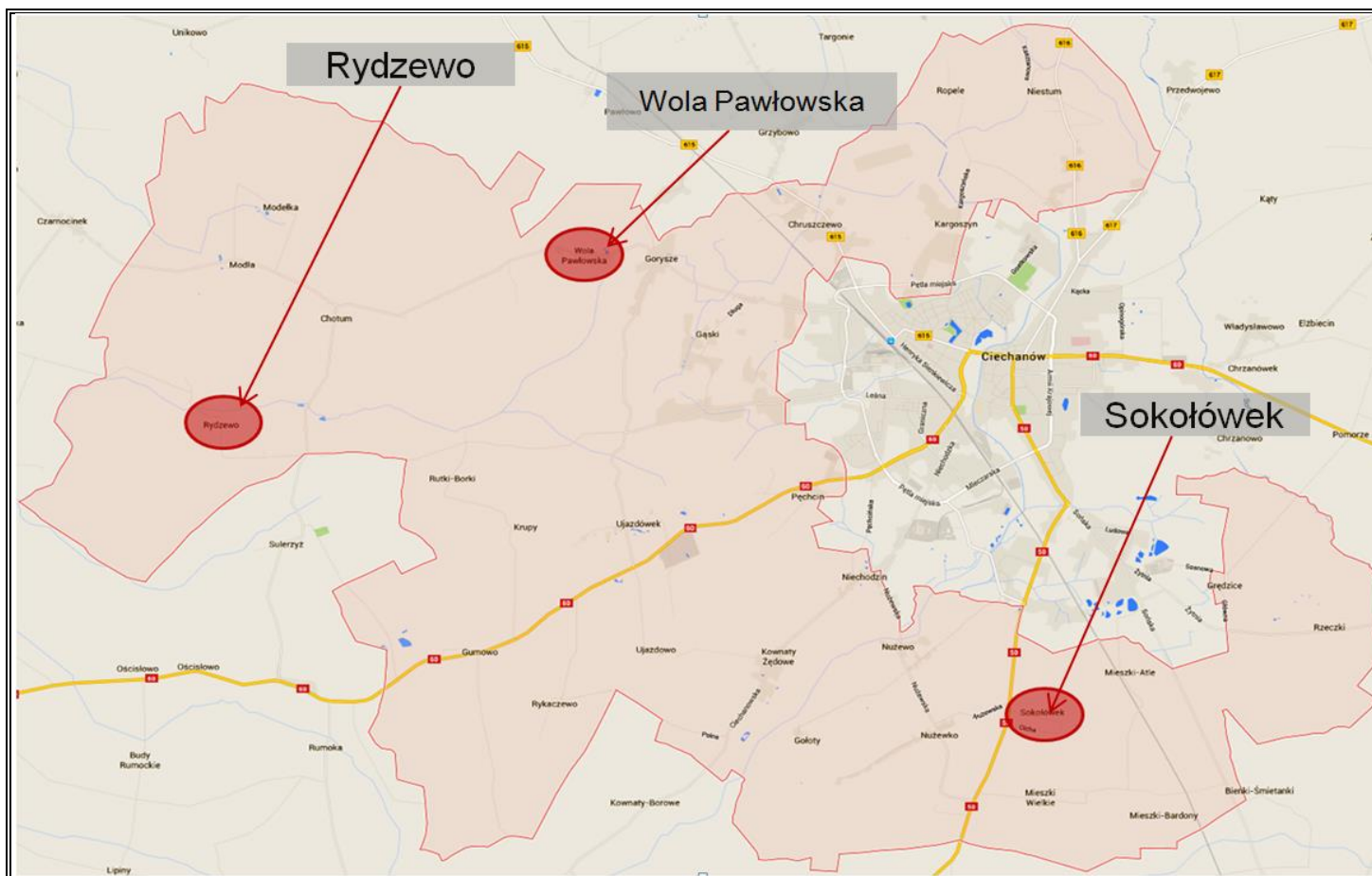
Zgodnie z definicją, obszar rewitalizacji może obejmować całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić działania rewitalizacyjne. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz łącznie nie może obejmować powierzchni większej niż 20% powierzchni gminy oraz być zamieszkały przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak tereny przemysłowe, powojenne lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Na podstawie przedstawionej we wcześniejszym rozdziale analizy syntetycznego wskaźnika degradacji, konsultacji z mieszkańcami Gminy Ciechanów, interesariuszami *Programu Rewitalizacji*, pracownikami Urzędu Gminy Ciechanów oraz władzami Gminy Ciechanów, dokonano wyboru obszarów rewitalizowanych, na których podjęte zostaną działania rewitalizacyjne. Obszary te w największym stopniu wymagają interwencji w zakresie zmniejszenia stanu kryzysowego i ograniczenia wszelkich związanych z nim niekorzystnych zjawisk. Tereny, które zostaną poddane rewitalizacji na terenie Gminy Ciechanów to:

- Sołectwo Rydzewo,
- Sołectwo Wola Pawłowska,
- Sołectwo Sokołówek.

Łącznie, sołectwa te zajmują powierzchnię ok. 125 ha, co stanowi 0,89% powierzchni Gminy Ciechanów. Ponadto, obszar rewitalizacji jest zamieszkiwany łącznie przez 573 osoby, co stanowi 8,26% ogółu mieszkańców Gminy. W związku z powyższym, spełnione zostały wymagania dotyczące wyboru obszaru rewitalizacji określone w ustawie o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. oraz Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020. Wybrane do rewitalizacji obszary mają istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Rysunek 5. Położenie obszarów rewitalizowanych Gminy Ciechanów

Źródło: Opracowanie własne, <https://www.google.pl/maps>

Rysunek 6. Obszar rewitalizowany - sołectwo Sokolówek

Rysunek 7. Obszar rewitalizowany - sołectwo Rydzewo

Źródło: Opracowanie własne, <http://mapy.geoportal.gov.pl>

Rysunek 8. Obszar rewitalizowany - sołectwo Wola Pawłowska

Źródło: Opracowanie własne, <http://mapy.geoportal.gov.pl>

Wyznaczone obszary rewitalizacji nie posiadają ze sobą wspólnych granic, jednakże natężenie zjawisk negatywnych na tych terenach spowodowało konieczność ich wsparcia w ramach procesu rewitalizacji oraz podjęcia działań ograniczających występujące tu problemy i bariery rozwojowe.

Obszar rewitalizacji charakteryzuje się spójnością urbanistyczną. Na wskazanym terenie rewitalizowanym, znajdują się również miejsca, gdzie bezpośrednio nie występują zjawiska negatywne. Jednakże, sąsiedztwo terenów zdegradowanych powoduje ich narażenie na wystąpienie degradacji, dlatego zostały one również włączone do rewitalizacji.

6.2. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji

Na podstawie analizy wskaźnikowej przedstawionej w poprzednich rozdziałach dokonano wyboru obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizowanego ze szczególną koncentracją zjawisk kryzysowych. Poniżej dokonano szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizowanego w strefie społecznej, gospodarczej, środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Zasięg i skala występujących problemów w każdej ze stref dotyczy głównie mieszkańców rewitalizowanych sołectw, jednakże skutki ich występowania mogą również przenosić się i oddziaływać na sytuację całej Gminy Ciechanów. Wszystkie zidentyfikowane problemy

charakteryzują się większym natężeniem na terenie rewitalizowanym niż wyznaczona średnia dla Gminy Ciechanów.

STREFA SPOŁECZNA

Głównymi problemami występującymi na terenach wyznaczonych do rewitalizacji w strefie społecznej są negatywne zjawiska uzależnienia od alkoholu, bezrobocia, ubóstwa oraz przemocy w rodzinie.

Pierwszym problemem jaki dotyka mieszkańców sołectw Sokołówek, Rydzewo i Wola Pawłowska jest znaczny odsetek osób zmagających się z alkoholizmem. Alkoholizm to przewlekłe zaburzenie polegające na spożywaniu nadmiernej ilości alkoholu. Jest to poważny problem społeczny, który doprowadza ludzi do wyniszczenia zdrowotnego i psychicznego. Nałóg dotyczy nie tylko bezpośrednio osoby spożywającej alkohol, ale także w dużej mierze wpływa na osoby znajdujące się w otoczeniu osoby uzależnionej. Skutkami nadmiernego spożywania alkoholu jest wzrost przestępczości i przemocy w rodzinie, a także inne zakłócenia życia rodzinnego i społecznego jak izolacja społeczna, problemy finansowe i problemy z prawem. Problem ten dotyka coraz większej grupy ludzi, również młodzież i dzieci w wieku szkolnym. Alkoholizm jest zjawiskiem występującym w kręgu patologii społecznej. Przeciwdziałanie i eliminacja tego zjawiska opiera się na długofalowych i wielokierunkowych działaniach. Jest to niezwykle trudny i skomplikowany proces, którego warunkiem są chęci osoby, której problem dotyczy.

Duże natężenie zjawiska alkoholizmu na terenach zdegradowanych wymaga podjęcia przez władze Gminy Ciechanów odpowiednich działań interwencyjnych w celu jego ograniczenia lub całkowitej eliminacji. Działania rewitalizacyjne powinny w związku z tym uwzględnić organizację specjalnych terapii dotyczących uzależnień lub spotkań efektywnie wpływających na zagospodarowanie czasu wolnego. Proces rewitalizacji wpłynie pozytywnie na przedmiotowy obszar i spowoduje eliminację negatywnych skutków problemu alkoholizmu.

Kolejnym problemem nasilonym na wyznaczonym do rewitalizacji terenie jest zjawisko przemocy w rodzinie. Problem ten można określić, jako zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie lub zaniechanie, skierowane przeciw członkowi rodziny. Narusza ono prawa i dobra osobiste powodując cierpienie i szkody. Do najczęstszych przyczyn przemocy należą: konflikty rodzinne, destrukcja podstawowych funkcji rodziny czy też upadek dobrych obyczajów. Ponadto zjawiskami, które potęgują istotę tego problemu są towarzyszące przemocy w rodzinie zjawiska wcześniej wymienionego alkoholizmu, a także rozwody, powodujące rozłam tradycyjnego modelu rodziny. Ofiarami przemocy są zazwyczaj kobiety,

dzieci, osoby starsze, rzadziej mężczyźni. Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem występującym dużo częściej, niż mówią o tym oficjalne statystyki.

Wcześniej opisane problemy alkoholizmu i przemocy w rodzinie są często następstwem innego problemu społecznego jakim jest bezrobocie. Brak pracy to jeden z najtrudniejszych problemów społecznych i gospodarczych. Bezrobocie jest przyczyną pogorszenia standardu życia, problemów z zagospodarowaniem wolnego czasu, izolacji społecznej oraz dyskomfortu psychicznego. Duże znaczenie ma również niechęć części osób bezrobotnych do podjęcia pracy oraz niedopasowanie wykształcenia części osób do potrzeb rynku pracy, np. duża liczba osób z wykształceniem wyższym humanistycznym (pedagogika, filozofia, historia) przy znikomym zapotrzebowaniu rynku. W celu minimalizacji problemu bezrobocia władze Gminy Ciechanów powinny uwzględnić w działaniach rewitalizacyjnych organizację różnego rodzaju szkoleń i kursów zawodowych.

Kolejnym problemem zdiagnozowanym na obszarze zdegradowanym i sołectw zakwalifikowanych do procesu rewitalizacji jest zjawisko ubóstwa. Brak dostatecznych środków materialnych dla zaspokojenia potrzeb jednostki, godzi w materialne podstawy bytu rodzin, zmniejsza szanse edukacyjne dzieci, często prowadzi również do rozpadu rodziny. Problem ten jest niestety coraz bardziej powszechny i niebezpieczny, gdyż niemożność zaspokojenia swoich potrzeb często prowadzi do frustracji oraz patologii.

STREFA GOSPODARCZA

Mały odsetek prowadzonej działalności gospodarczej na terenie sołectw objętych *Programem Rewitalizacji* wynika m.in. z trudności administracyjnych na jakie napotykają się przedsiębiorcy i osoby chcące założyć własną działalność gospodarczą. Wysokie podatki i niskie dochody wpływają na niechęć przedsiębiorców do tworzenia własnych biznesów.

Sytuacja ta ma wpływ na zahamowanie rozwoju gospodarczego oraz towarzyszącego mu rozwoju społecznego. Wzrost gospodarczy jest ściśle związany z rozwojem przedsiębiorczości i innowacyjności, co wpływa na tworzenie nowych miejsc pracy oraz przeciwdziałanie bezrobociu. Niespójny system wsparcia doradczego oddziałuje negatywnie na to zjawisko i stanowi poważną barierę rozwojową.

W celu pobudzenia gospodarczego obszarów zdegradowanych, Gmina planuje zrealizować projekty współfinansowane ze źródeł zewnętrznych, które wpłyną na podniesienie kwalifikacji lokalnych firm, ich pracowników oraz mieszkańców. Ponadto, działania mające na celu wspieranie lokalnej przedsiębiorczości wpłyną na zahamowanie degradacji społecznej i rozszerzenie się zjawiska patologii. Zaangażowanie Gminy oraz innych instytucji

i organizacji poprzez m.in. prowadzenie szkoleń, spotkań wpłynie na poprawę wizerunku Gminy w oczach mieszkańców.

STREFA ŚRODOWISKOWA

Powietrze jest elementem środowiska, które jest niezbędne do życia wszystkich ludzi. Ochrona jakości powietrza jest bardzo ważna dla zdrowia i komfortu życia obecnych, jak i przyszłych pokoleń. Na przedmiotowym terenie stan powietrza atmosferycznego jest niezadowalający. Wynika to z faktu, że mieszkańcy na cele grzewcze wykorzystują przede wszystkim takie paliwa jak: węgiel kamienny, drewno, odpady drzewne. Według przeprowadzonej przez WIOŚ w Warszawie w 2014 rok rocznej oceny jakości powietrza w województwie mazowieckim, na terenie całej strefy mazowieckiej, do której należy Gmina Ciechanów, odnotowano przekroczenia stężeń w powietrzu pyłu PM10 i PM 2,5 oraz B(a)P i ozonu.

Ponadto, obszar rewitalizowany charakteryzuje się niedoborem urządzonych terenów zielonych, lasów i łąk.

STREFA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA I SFERA TECHNICZNA

Na wyznaczonym do rewitalizacji obszarze brakuje wystarczającej infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej oraz sportowej. Część z budynków na tym terenie wymaga podjęcia odpowiednich działań termomodernizacyjnych oraz remontowych, co pozwoli na nadanie obiektom nowych funkcji – miejsc spotkań i wypoczynku dla społeczności.

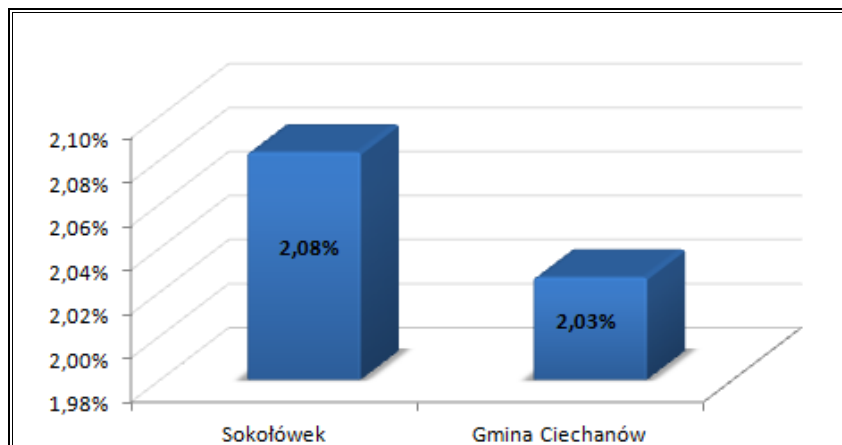
Ponadto, modernizacji wymagają również niektóre fragmenty sieci drogowej. Część ulic, chodników prowadzących do funkcjonujących obiektów użyteczności publicznej jest przestarzała, utrudnia komunikację, a nawet stanowi zagrożenie dla tutejszej społeczności. Obszary rewitalizowane charakteryzują się również niewystarczającą liczbą ciągów pieszo-rowerowych. Jest to sytuacja niekorzystna, przyczyniająca się do pogłębienia problemu „niskiej emisji”, wpływającej niekorzystnie na jakość środowiska przyrodniczego i zdrowie mieszkańców. Jest to szczególnie ważne, z punktu widzenia nasilających się w ostatnich latach zmian klimatycznych i globalnego ocieplenia.

PODSUMOWANIE

- Sołectwo Sokołówek:** zamieszkane przez 144 mieszkańców. Istotny potencjał sołectwa stanowi znajdujący się tutaj historyczny, zabytkowy park o powierzchni 10,44 ha (Zabytkowy Park Podworski w Sokołówku), a także pozostałość dawnej Szkoły Rolniczej z pocz. XX w. Park wpisany jest do rejestru zabytków i ze względu na swoją historię, a także dziedzictwo przywytyczne stanowi miejsce pamięci narodowej.

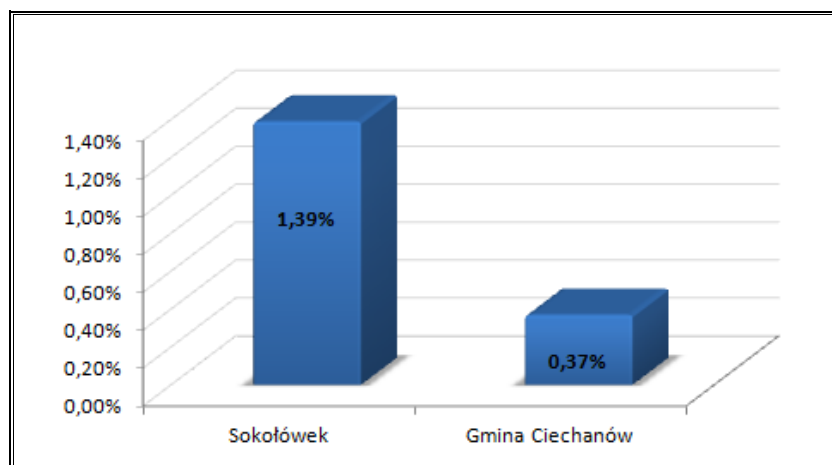
Z przeprowadzonej analizy wskaźnikowej wynika, że największym problemem na obszarze sołectwa Sokołówek jest wyższy od średniej dla Gminy odsetek osób dotkniętych problemem alkoholowym oraz osób borykających się z problemem przemocy w rodzinie.

Wykres 8. Udział osób z problemem alkoholowym w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Wykres 9. Udział osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie

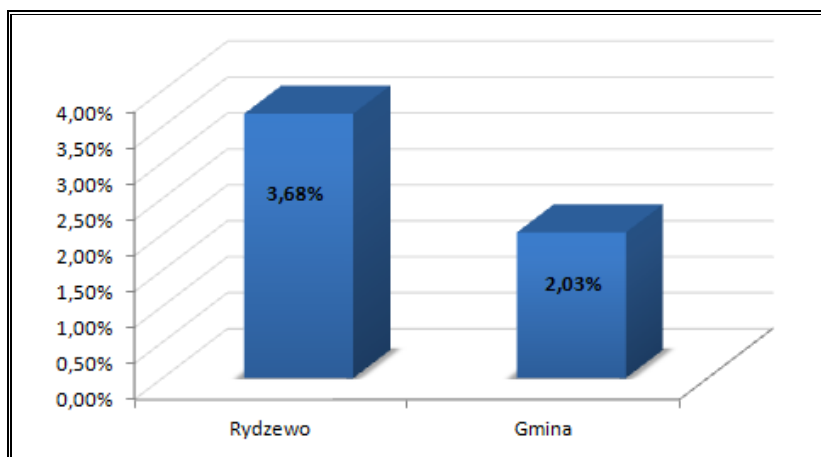

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

- **Sołectwo Rydzewo:** zamieszkanе przez 299 mieszkańców.

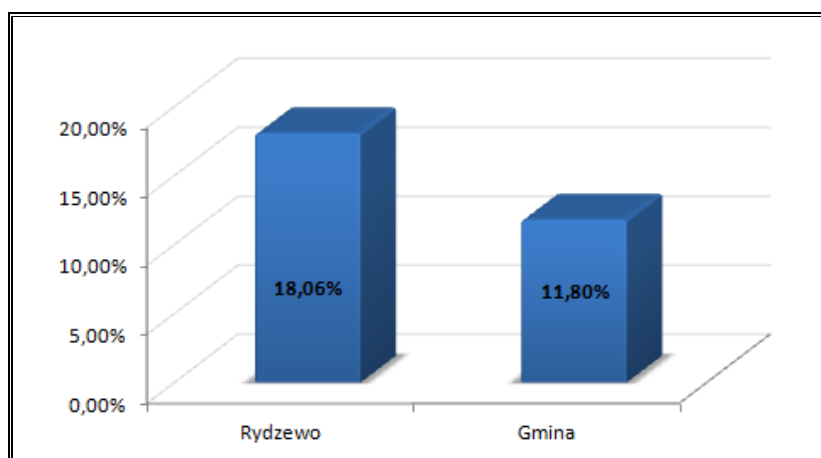
Największym problemem na przedmiotowym obszarze jest wyższy od średniej dla Gminy odsetek osób dotkniętych problemem alkoholowym oraz osób bezrobotnych. Sytuacja ta, została przedstawiona na poniższych wykresach.

Wykres 10. Udział osób z problemem alkoholowym w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

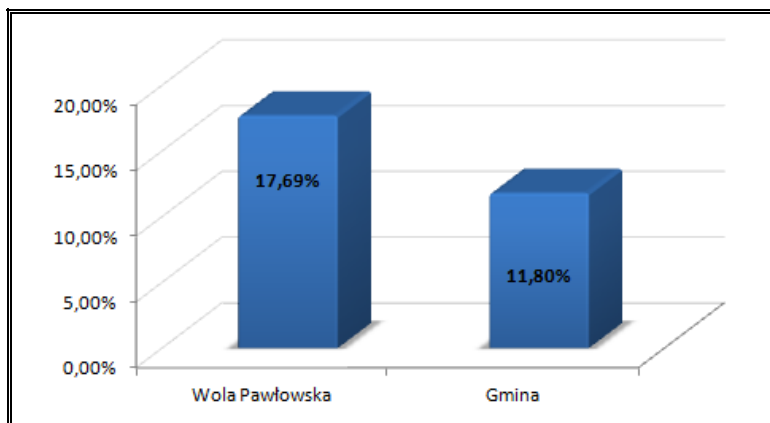
Wykres 11. Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

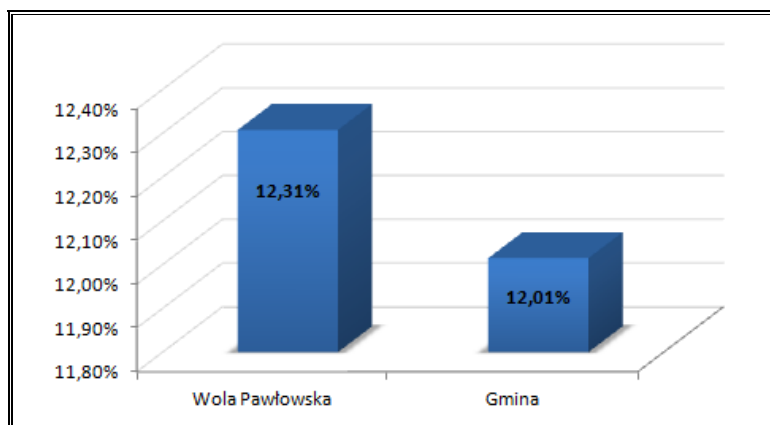
- **Sołectwo Wola Pawłowska:** sołectwo zamieszkane przez 130 mieszkańców. Największym problemem na wskazanym obszarze jest wyższy od średniej dla Gminy odsetek osób bezrobotnych oraz żyjących w ubóstwie. Sytuacja ta, została przedstawiona na poniższych wykresach.

Wykres 12. Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

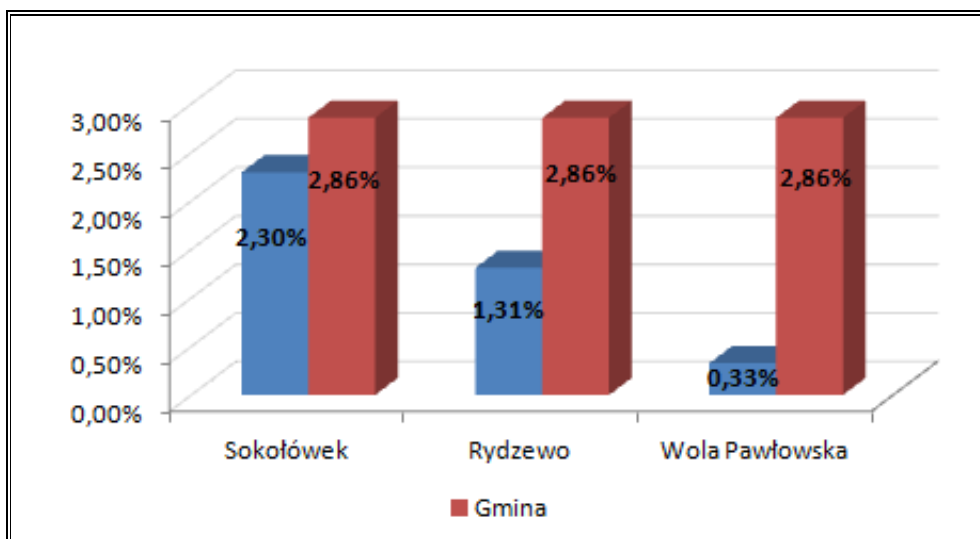
Wykres 13. Udział osób żyjących w ubóstwie w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Ponadto, we wszystkich zakwalifikowanych do rewitalizacji sołectwach liczba podmiotów gospodarczych jest niższa niż średnia dla Gminy, co świadczy o słabym rozwoju gospodarczym tych terenów. Sytuacja ta, została przedstawiona na poniższym wykresie.

Wykres 14. Udział podmiotów gospodarczych na danym terenie w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Ciechanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Wyżej opisane problemy, głównie w sferze społecznej i gospodarczej, wymagają podjęcia natychmiastowych i odpowiednich działań, które będą ograniczały ich skalę i niwelowały skutki. Charakter potrzeb rewitalizacyjnych wynika z przedstawionej diagnozy obszaru rewitalizacji. Potrzeby mieszkańców wywarły znaczny wpływ na zakres planowanych działań, które mają doprowadzić do ożywienia społeczno – gospodarczego nie tylko obszarów rewitalizowanych, ale całej Gminy Ciechanów.

Warto zaznaczyć, że działania rewitalizacyjne, zwłaszcza na terenie przeznaczonym do rewitalizacji, będą skupiały się nie tylko na ograniczaniu problemów społeczno-gospodarczych, ale również do wykorzystania istniejących potencjałów. W stanie obecnym potencjały te podlegają silnym ograniczeniom. Do potencjałów występujących na terenie obszaru rewitalizacji należy zaliczyć m.in.: miejscową społeczność chętną do działania, atrakcyjne tereny mieszkaniowe, atrakcyjne walory przyrodniczo – historyczne terenu, dogodne położenie geograficzne Gminy, rozwój usług turystycznych, obecność terenów inwestycyjnych gotowych do zagospodarowania.

7. Wizja obszaru rewitalizacji po rewitalizacji

Wizja wyznaczonego obszaru rewitalizacji po rewitalizacji jest stanem, do którego dążyć będzie Gmina poprzez określone kierunki działań. Wizja obrazuje przyszły wizerunek Gminy, który zostanie osiągnięty dzięki realizacji wyznaczonych celów strategicznych.

Wizja

Gmina Ciechanów jako gmina przeciwdziałająca wykluczeniu społecznemu mieszkańców, wspierająca działalność lokalnych inicjatyw społecznych i gospodarczych, uwzględniająca zasadę zrównoważonego rozwoju, tworząca atrakcyjną przestrzeń do życia, poprzez rewitalizację obszaru sołectw: Sokołówek, Wola Pawłowska i Rydzewo

W wyniku realizacji powyższej wizji poprawie ulegnie jakość życia mieszkańców nie tylko obszarów zdegradowanych, objętych rewitalizacją, ale również w wyniku efektu synergicznego, nastąpi wzrost stopy życiowej wszystkich mieszkańców Gminy. Rewitalizacja wpłynie pozytywnie na działania podejmowane przez społeczność i stanie się impulsem do rozwoju Gminy. Udział w organizowanych spotkaniach, imprezach kulturalnych i sportowych spowoduje stworzenie i nawiązanie wspólnotowych relacji. Odnowa zdegradowanej przestrzeni wpłynie na poprawę estetyki całego obszaru Gminy Ciechanów.

8. Cele i kierunki działań rewitalizacyjnych

Przedstawione w tym rozdziale cele rewitalizacyjne i kierunki działań, są odpowiedzią na wcześniej zdiagnozowane problemy i potrzeby oraz zdefiniowaną wizję obszaru rewitalizacji po rewitalizacji. Ich zadaniem jest ograniczenie negatywnych zjawisk występujących na obszarze rewitalizowanym.

Nadrzędnym celem *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* jest:

WYPROWADZENIE OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH, OBJĘTYCH REWITALIZACJĄ ZE STANU KRYZYSOWEGO POPRZEZ ELIMINACJĘ ZJAWISK WPŁYWAJĄCYCH NA ICH DEGRADACJĘ

Rewitalizacja w sposób kompleksowy przyczyni się do naprawy sytuacji w Gminie Ciechanów w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej - szczególnie na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi. Cele szczegółowe Programu zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 17. Cele szczegółowe *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów*

Sfera społeczna	
Cel 1	Zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego
Cel 2	Wzrost aktywności społecznej
Cel 3	Zmniejszenie problemów związanych z patologiami społecznymi
Sfera gospodarcza	
Cel 4	Zwiększenie zatrudnienia
Cel 5	Zwiększenie potencjału gospodarczego Gminy

Sfera środowiskowa	
Cel 6	Poprawa jakości i stanu środowiska na terenie Gminy
Cel 7	Poprawa świadomości ekologicznej mieszkańców
Sfera przestrzenno - funkcjonalna	
Cel 8	Doposażenie w niezbędną infrastrukturę społeczną i techniczną
Cel 9	Wzrost potencjału dziedzictwa kulturowego (turystycznego, sportowo-rekreacyjnego, kulturalnego), poprzez konserwację przestrzeni publicznej i poprawę środowiska przyrodniczego
Cel 10	Funkcjonalne i estetyczne uporządkowanie rewitalizowanej przestrzeni
Sfera techniczna	
Cel 11	Poprawa efektywności energetycznej budynków oraz ich stanu technicznego
Cel 12	Modernizacja infrastruktury drogowej i okołodrogowej

Źródło: Opracowanie własne

Dla realizacji wyznaczonych przez Gminę Ciechanów celów niezbędne jest określenie kierunków działań, które wpłyną również na osiągnięcie wyznaczonej wizji obszaru zdegradowanego po rewitalizacji.

Kierunki działań na obszarach rewitalizowanych:

- podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych,
- kształcenie postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży,
- aktywizacja i integracja osób oraz rodzin ze środowisk wykluczonych społecznie,
- przeciwdziałanie uzależnieniom i zjawisku przemocy w rodzinie,
- zwiększanie aktywności i inicjatyw społecznych,
- poprawa warunków infrastrukturalnych dla instytucji świadczących usługi społeczne,
- zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne,
- zagospodarowanie terenów zielonych,
- budowa i przebudowa dróg,
- ochrona obiektów zabytkowych,
- modernizacja instytucji kultury,
- modernizacja energetyczna budynków,
- modernizacja oświetlenia ulicznego.

Przyjęte do realizacji kierunki działań wynikają z określonego celu nadrzędnego *Programu Rewitalizacji* oraz jego celów szczegółowych. Ich realizacja wpłynie na osiągnięcie zdefiniowanej wizji obszaru rewitalizacji po rewitalizacji.

Oczekiwane wskaźniki osiągnięć założonych celów procesu rewitalizacji przedstawiono w oparciu o określone wskaźniki docelowe. Wartość poszczególnych wskaźników bazowych przyjmuje wartości zerowe, gdyż są one trudne do skwantyfikowania, co powoduje, że każda zmiana wartości bazowej wskaźnika stanowić będzie realizację celów *Programu Rewitalizacji*. Przy ocenie osiągniętych przez *Gminny Program Rewitalizacji* założeń monitorowane będą dwa rodzaje wskaźników:

- Wskaźnik produktu – bezpośredni materialny efekt realizacji przedsięwzięcia mierzony konkretnymi wielkościami;
- Wskaźnik rezultatu – bezpośredni efekt zrealizowanego programu lub projektu, który dostarczy informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku ich wdrożenia i otrzymania wsparcia u beneficjentów pomocy.

Tabela 18. Przykładowe wskaźniki produktu i rezultatu dla Gminnego Programu Rewitalizacji

L.p.	Nazwa wskaźnika	Źródło pozyskiwania informacji
Wskaźniki produktu		
1.	Liczba zrealizowanych projektów społecznych	Urząd Gminy Ciechanów
2.	Liczba zrealizowanych projektów inwestycyjnych	Urząd Gminy Ciechanów
3.	Liczba obiektów poddanych remontowi lub termomodernizacji	Urząd Gminy Ciechanów
4.	Powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni publicznych	Urząd Gminy Ciechanów
Wskaźniki rezultatu		
1.	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciechanowie
2.	Liczby osób bezrobotnych na 100 mieszkańców	Powiatowy Urząd Pracy w Ciechanowie
3.	Liczba nowych miejsc pracy	Urząd Gminy Ciechanów/ Powiatowy Urząd Pracy w Ciechanowie
4.	Liczba nowych przedsiębiorstw	Urząd Gminy Ciechanów
5.	Liczba osób dotkniętych problemem alkoholowym na 100 mieszkańców	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciechanowie
6.	Liczba osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie na 100 mieszkańców	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciechanowie
7.	Liczba osób żyjących w ubóstwie na 100 mieszkańców	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciechanowie

Źródło: Opracowanie własne

9. Projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Realizacja *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* oraz osiągnięcie założeń dokumentu będzie możliwa dzięki przeprowadzeniu szeregu projektów rewitalizacyjnych. Pozwolą one na wyprowadzenie obszaru rewitalizowanego ze stanu kryzysowego. Przewidziane do realizacji projekty opierają się w pierwszej kolejności na działaniach ze sfery społecznej, tzw. działaniach miękkich, ukierunkowanych głównie na aktywizację i integrację społeczno-zawodową mieszkańców zdegradowanych obszarów. Ich dopełnieniem będzie realizacja projektów infrastrukturalnych, czyli tzw. działań twardych, które wspomogą wykonanie działań miękkich i wpłyną na skuteczność ich działań. Inwestycje w infrastrukturę zaplanowane w dokumencie będą stanowiły narzędzie do zmian społeczno-gospodarczych na obszarach rewitalizowanych, a nie ich główny cel. Przyjęte podejście wpłynie w sposób kompleksowy na zapewnienie trwałych efektów prowadzonego procesu rewitalizacji oraz wpłynie na zrównoważony rozwój całej Gminy Ciechanów.

Poniżej przedstawiony został wykaz projektów zaplanowanych do realizacji w ramach przedmiotowego *Programu Rewitalizacji*. Projekty te stanowią odpowiedź na zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji problemy. Wszystkie projekty rewitalizacyjne realizowane będą w całości na obszarze rewitalizacji i nie wykraczają poza jego granice.

PROJEKT 1	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewaloryzacja Zabytkowego Parku Podworskiego w Sokołówku oraz stworzenie miejsca rekreacji i integracji dla mieszkańców Gminy Ciechanów
Lokalizacja	Gmina Ciechanów – Sołectwo Sokołówek
Przewidywany termin realizacji	2016-2020
Podmioty realizujące	Gmina Ciechanów, Stowarzyszenie Sokołówek im. Tomasza Klonowskiego
Syntetyczny opis planowanych do podjęcia działań i zadań	<p>Projekt zlokalizowany będzie na terenie Gminy Ciechanów w sołectwie Sokołówek, gdzie znajduje się historyczny, zabytkowy park podworski o powierzchni 10,44 ha, a także pozostałość dawnej Szkoły Rolniczej z pocz. XX w. Obecnie, w wyniku zaniedbania układ parku i jego dawna atrakcyjność zostały zaburzone. Pamięć o historii tego miejsca stopniowo zanika, a dorobek kulturowy nie jest popularyzowany.</p> <p>Celem projektu jest przywrócenie dawnej świetności parku, odtworzenie jego dawnego wyglądu, a także dostosowanie parku i znajdujących się na jego terenie budynku w miejsce do integracji, rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców Gminy Ciechanów.</p> <p>Przedmiotowy park podworski charakteryzuje się ogromnym</p>

	<p>potencjałem historycznym, kulturowym i środowiskowym, który można wykorzystać w celach edukacyjnych i promocyjnych Gminy Ciechanów.</p> <p>W ramach projektu planowane są następujące działania:</p> <p>1) Rewaloryzacja parku i modernizacja budynku dawnej szkoły rolniczej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyznaczenie nowego układu alejek, • uporządkowanie zieleni na terenie parku, • montaż niezbędnej infrastruktury, tj. ławki, pojemniki na śmieci, oświetlenie, • stworzenie obiektów infrastruktury rekreacyjnej np. siłowni na świeżym powietrzu, ogródka jordanowskiego, mini tężni, boiska, • utworzenie ścieżki historycznej, popularyzującej dzieje parku i promującej spuściznę ciechanowskich pozytywistów, • zmiana dotychczasowych nazw ulic w miejscowości Sokołówka na nazwy pochodzące od nazwisk pozytywistów ciechanowskich; • modernizacja budynku dawnej Szkoły Rolniczej i odnowa świetlicy wiejskiej, wraz z jej wyposażeniem w sprzęt edukacyjny i informatyczny. <p>2) Wykorzystanie potencjału Zabytkowego Parku Podworskiego w Sokołówku do minimalizacji problemu wykluczenia społecznego na terenie sołectwa Sokołówka oraz Gminy Ciechanów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizacja zajęć edukacyjnych dla mieszkańców o różnorodnej tematyce: obsługa komputera, zajęcia kulinarne, kursy językowe, krawiectwo, • szkolenia/kursy zawodowe, doradztwo zawodowe, • organizacja kół zainteresowań, • utworzenie miejsc pracy poprzez udział w pracach interwencyjnych przy porządkowaniu terenu parku, • pomoc psychologiczna w zakresie uzależnień, problemu przemocy w rodzinie, opieki nad dziećmi, • nawiązywanie kontaktów z innymi stowarzyszeniami, gminami, • spotkania integracyjne dla osób starszych oraz dla dzieci i młodzieży, organizacja wolnego czasu, • organizacja imprez plenerowych o charakterze kulturalno-rekreacyjnym i służącym promocji Gminy Ciechanów.
<p>Prognozowane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • integracja mieszkańców sołectwa Sokołówka, a także pozostałych mieszkańców Gminy Ciechanów; • poprawa zadowolenia mieszkańców z miejsca, w którym żyją, a co za tym idzie ograniczenie wyludniania się Gminy; • wzrost poczucia odpowiedzialności za stan najbliższego otoczenia, zwiększenie inicjatywy społecznej;

	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie zjawisk kryzysowych w sferze społeczno-gospodarczej tj.: bezrobocie, różnego rodzaju patologie społeczne, problemy z uzależnieniami czy przestępczość; • organizacja miejsca spotkań dla mieszkańców z różnych grup wiekowych stanowi szansę na rozwój zainteresowań, podniesienie kwalifikacji zawodowych i wzrost mobilności zawodowej; • efektywne zagospodarowanie wolnego czasu mieszkańców; • wzrost estetyki miejscowości i wzrost potencjału turystycznego Gminy Ciechanów.
<p>Źródła finansowania i szacowane ramy finansowe</p>	<p>EFRR, EFS, środki własne gminy</p>

PROJEKT 2	
Nazwa przedsięwzięcia	Integracja społeczności ze środowiskiem lokalnym
Lokalizacja	Sołectwa: Sokołówek, Rydzewo, Wola Pawłowska
Przewidywany termin realizacji	2016-2020
Podmioty realizujące	Gmina Ciechanów we współpracy z różnymi instytucjami tj. policja, GOPS, centrum kultury, biblioteki, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe itp.
Syntetyczny opis planowanych do podjęcia działań i zadań	<p>Celem projektu jest zwiększenie dostępności usług społecznych dla rodzin borykających się z problemami społecznymi.</p> <p>W ramach projektu planowane są spotkania o różnorodnej tematyce, w celu rozwoju zainteresowań mieszkańców, podniesienia kwalifikacji zawodowych oraz organizacji wolnego czasu. Spotkania aktywizujące i wspierające dla osób z różnych grup wiekowych i grup społecznych, w tym również wykluczonych społecznie oraz spotkań edukacyjnych i rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży wpłynie na zniwelowanie niekorzystnych zjawisk zidentyfikowanych na terenie sołectw objętych rewitalizacją.</p> <p>Ponadto, w ramach projektu przewidziana jest terapia psychologiczna oraz organizacja grup samopomocowych, w celu poprawy sytuacji w rodzinach najbardziej narażonych na czynniki patologiczne.</p> <p>Spotkania skierowane będą do osób w różnym przedziale wiekowym, z różnych grup społecznych i borykających się z różnymi problemami.</p> <p>Projekt realizowany będzie w świetlicach wiejskich znajdujących się na terenie sołectw: Sokołówek, Wola Pawłowska i Rydzewo.</p>
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych tj. patologie społeczne, uzależnienia, przestępczość; • wzrost mobilności zawodowej mieszkańców; • zagospodarowanie wolnego czasu mieszkańców Gminy; • wzrost przedsiębiorczości i integracji społecznej; • poprawa umiejętności funkcjonowania mieszkańców w środowisku lokalnym; • rozwój osobisty mieszkańców Gminy.
Źródła finansowania i szacowane ramy finansowe	EFS, środki własne gminy

PROJEKT 3	
Nazwa przedsięwzięcia	Modernizacja i termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej
Lokalizacja	Sołectwa: Sokołówek, Rydzewo, Wola Pawłowska.
Przewidywany termin realizacji	2016-2020
Podmioty realizujące	Gmina Ciechanów
Syntetyczny opis planowanych do podjęcia działań i zadań	<p>W celu kompleksowego wdrożenia projektów związanych z aktywizacją społeczną oraz zapobieganiem i minimalizacją wykluczenia społecznego, niezbędne jest odpowiednie dostosowanie miejsc spotkań dla mieszkańców.</p> <p>W ramach przedmiotowego projektu planuje się przeprowadzenie modernizacji i termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, głównie świetlic wiejskich, znajdujących się na terenie sołectw Sokołówek, Rydzewo i Wola Pawłowska. Miejsca te będą pełnić funkcje kulturalne oraz edukacyjne.</p> <p>Adaptacja budynków będzie obejmowała ich modernizację (w tym termomodernizację) oraz wyposażenie w odpowiedni sprzęt np. edukacyjny, informatyczny, audio-wizualny.</p> <p>Modernizacja budynków zapewni komfortowe warunki użytkowania obiektów, co niewątpliwie zachęci mieszkańców do uczestnictwa w organizowanych zajęciach.</p>
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie skali negatywnych zjawisk społecznych poprzez uczestnictwo mieszkańców w organizowanych zajęciach; • ożywienie społeczno-gospodarcze obszarów zdegradowanych; • poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej; • poprawa jakości środowiska przyrodniczego, głównie powietrza atmosferycznego poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych; • poprawa funkcjonalności modernizowanych budynków; • poprawa estetyki Gminy Ciechanów.
Źródła finansowania i szacowane ramy finansowe	EFRR, środki własne gminy

PROJEKT 4	
Nazwa przedsięwzięcia	Integracja społeczna seniorów
Lokalizacja	Sołectwa: Sokołówek, Rydzewo, Wola Pawłowska
Przewidywany termin realizacji	2016-2020
Podmioty realizujące	Gmina Ciechanów, centrum kultury, organizacje pozarządowe
Syntetyczny opis planowanych do podjęcia działań i zadań	<p>Beneficjentem będą mieszkańcy terenów zdegradowanych głównie znajdujący się w wieku poprodukcyjnym, których udział liczebnościowy wśród mieszkańców Gminy Ciechanów wciąż rośnie.</p> <p>W ramach projektu planowane są różnego rodzaju spotkania tematyczne i edukacyjne, mające na celu zagospodarowanie i urozmaicenie wolnego czasu seniorów. Obecnie, Gmina Ciechanów nie oferuje seniorom wielu takich możliwości.</p> <p>W zależności od zapotrzebowania, przewidziane są: spotkania z ciekawymi osobami, spotkania z przedstawicielami życia społecznego, nauka obsługi komputera, wyjazdy turystyczne, zajęcia sportowe. Dodatkowo, zaplanowano wspólne zajęcia dla seniorów i młodszego pokolenia.</p>
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • włączenie osób starszych we wspólne działania z młodszym pokoleniem wpłynie na rozwój umiejętności społecznych i budowanie wzajemnego zrozumienia; • poprawa stanu zdrowia seniorów; • poprawa zadowolenia seniorów z miejsca, w którym żyją; • zagospodarowanie/uatrakcyjnienie wolnego czasu seniorów; • wzmocnienie więzi społecznych poprzez możliwość spotkań i integracji.
Źródła finansowania i szacowane ramy finansowe	EFS, środki własne gminy

PROJEKT 5	
Nazwa przedsięwzięcia	Modernizacja infrastruktury drogowej
Lokalizacja	Projekt zlokalizowany będzie na terenie Gminy Ciechanów w sołectwach Sokołówek, Rydzewo, Wola Pawłowska.
Przewidywany termin realizacji	2016-2020
Podmioty realizujące	Gmina Ciechanów
Syntetyczny opis planowanych do podjęcia działań i zadań	<p>W ramach przedmiotowego projektu planowana jest modernizacja infrastruktury drogowej. Pod uwagę brane są szlaki komunikacyjne prowadzące do budynków użyteczności publicznej, głównie świetlic wiejskich, w których zaplanowano organizację różnego rodzaju zajęć/kursów.</p> <p>Realizacja projektu przyczyni się do rozwoju obszarów rewitalizowanych i wspomże ich wyprowadzenie ze stanu kryzysowego.</p>
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost bezpieczeństwa użytkowników dróg; • poprawa dostępności komunikacyjnej do wybranych obiektów na terenie Gminy; • poprawa jakości środowiska przyrodniczego, zwłaszcza powietrza atmosferycznego w wyniku ograniczenia emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych powodowanych przez transport; • poprawa estetyki Gminy.
Źródła finansowania i szacowane ramy finansowe	EFRR, środki własne gminy, NPPDL, PROW

PROJEKT 6	
Nazwa przedsięwzięcia	Stworzenie edukacyjno-rekreacyjnego szlaku rowerowego
Lokalizacja	Sołectwa: Sokołówek, Rydzewo, Wola Pawłowska
Przewidywany termin realizacji	Gmina Ciechanów
Podmioty realizujące	2016-2020
Syntetyczny opis planowanych do podjęcia działań i zadań	W ramach przedmiotowego przedsięwzięcia zaplanowano opracowanie koncepcji tras rowerowych na terenie Gminy Ciechanów oraz ich budowę. W pierwszej kolejności planuje się wyznaczyć ścieżkę rowerową na terenie sołectwa Sokołówek, która prowadzić będzie przez tereny Zabytkowego Parku Podworskiego.
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa stanu środowiska przyrodniczego na terenie Gminy poprzez ograniczenie zjawiska niskiej emisji; • zwiększenie estetyki przestrzeni publicznej; • rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej Gminy; • uatrakcyjnienie oferty spędzania wolnego czasu dla mieszkańców; • promocja Gminy i wzrost jej walorów turystycznych; • ochrona lokalnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz rozpowszechnienie wiedzy o historii parku w Sokołówku.
Źródła finansowania i szacowane ramy finansowe	EFRR, środki własne gminy

10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym Programem Rewitalizacji

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów łączy ze sobą działania społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne. W związku z tym, w sposób kompleksowy przyczynia się do rozwiązania problemów istniejących na wyznaczonym terenie zdegradowanym. Powyższe sfery są wzajemnie ze sobą powiązane i uzupełniają się. Program jest nastawiony na realizację głównie projektów „miękkich”, jednakże dla dopełnienia części z tych działań planuje się przeprowadzenie również projektów „twardych”.

Komplementarność przestrzenna, problemowa, proceduralno-instytucjonalna, międzyokresowa oraz źródeł finansowania, pozwoli na efektywne oddziaływanie na

wyznaczone obszary kryzysowe oraz poprzez efekt synergiczny wpłynie także na rozwój i poprawę warunków życiowych całej Gminy.

Dla rewitalizowanego obszaru wyznaczono projekty główne i projekty uzupełniające. Priorytetem dla Gminy jest realizacja projektów głównych, które w największym stopniu i w najlepszy sposób, przyczyniają się do poprawy sytuacji występującej na danym obszarze.

Powyższe projekty uzupełniane będą również dodatkowymi projektami, które realizowane będą poza granicami obszaru rewitalizowanego, jednakże są wzajemnie powiązane i w pewnym stopniu oddziałują na ten obszar, a także realizują cele wyznaczone dla *Programu*.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

W *Programie* uwzględnione zostały projekty, które realizowane są poza granicami obszaru rewitalizacji, ale mogą wywierać na niego wpływ. Wynikają one z występującego tzw. efektu synergii pomiędzy poszczególnymi działaniami.

Komplementarność przestrzenna opierać się będzie na:

- wzajemnym dopełnianiu się działań w przestrzeni Gminy (wpływ rewitalizacji na studia i plany miejscowe);
- zapobieganiu przenoszeniu problemów na inne tereny;
- ciągłej analizie następstw podejmowanych decyzji dla polityki przestrzennej Gminy.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

W *Programie* zaplanowano realizację projektów dopełniających się wzajemnie tematycznie we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej, aby w sposób kompleksowy rozwiązać przyczyny kryzysu występujące na obszarze zdegradowanym. Działania w zakresie rewitalizacji, powiązane są również ze strategicznymi decyzjami Gminy.

Komplementarność problemowa opierać się będzie na:

- wzajemnym dopełnianiu się działań sektorowych (dopełnienie programów, inwestycji służącym celom społecznym);
- parametryzacji pożądanego stanu, do którego osiągnięcia prowadzi realizacja programu (wskaźniki rezultatu);
- ocenie spójności działań z efektami analiz na obszarze województwa (monitorowanie i ocena wpływu rewitalizacji na wskaźniki regionalne).

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

Struktura i system zarządzania *Gminnym Programem Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów*, pozwala na efektywne współdziałanie ze sobą różnych instytucji, co wpłynie na skuteczniejsze rozwiązywanie występujących na tym terenie negatywnych zjawisk i zagrożeń.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna opierać się będzie na:

- efektywnym systemie zarządzania rewitalizacją (w oparciu o system terytorialny);
- spójności działań proceduralnych (monitorowanie, czy proceduralność działań nie wpływa na ich skuteczność);
- wypracowaniu trwałych standardów.

KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

Program Rewitalizacji, w części swoich działań jest uzupełnieniem przedsięwzięć realizowanych w ramach polityki spójności 2007-2014. W związku z tym, nawiązuje do zachowania ciągłości programowej. Doświadczenie z poprzedniego okresu finansowania wpłynęło na wsparcie planowanych projektów w ramach obecnej perspektywy finansowej.

Komplementarność międzyokresowa opierać się będzie na:

- analizie dotychczasowych działań Gminy, ocenie skuteczności osiągnięć, efektywności;
- wykorzystaniu wniosków z dotychczasowych działań ewaluacyjnych.

KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Źródłem finansowania projektów rewitalizacyjnych będą środki pochodzące z funduszy unijnych. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne opierać się będą na uzupełnianiu i łączeniu wsparcia środków pochodzących z EFRR, EFS i FS. Ponadto projekty uzupełniane będą wkładem własnym – publicznym i prywatnym oraz innymi środkami zewnętrznymi. Zapewnienie komplementarności z zakresu źródeł finansowania prowadzi do uzyskania korzystniejszych efektów dla obszarów podlegających rewitalizacji.

Komplementarność źródeł finansowania opierać się będzie na:

- uzupełnianiu i łączeniu form wsparcia (EFRR, EFS, FS, publicznych środków krajowych);
- tworzeniu warunków do włączenia środków prywatnych w finansowanie procesów rewitalizacji.

11. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Jednym z istotnych aspektów prac nad *Gminnym Programem Rewitalizacji* i planowania działań rewitalizacyjnych jest partycypacja społeczna. Zgodnie z ustawą o rewitalizacji (art. 5) partycypacja społeczna obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych. Polega ona na realizacji wśród interesariuszy następujących działań:

- poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążenia do spójności planowanych z nimi działań,
- prowadzeniu działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, skierowanych do interesariuszy (o zasadach, celach, istotnie prowadzenia rewitalizacji oraz jej przebiegu),
- inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji,
- zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji,
- wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowywaniu i realizacji programów rewitalizacji,
- zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.

Rewitalizacja jest procesem, który bezpośrednio skierowany jest do społeczeństwa lokalnego, gdyż w wyniku nasilenia na danym obszarze negatywnych zjawisk, część mieszkańców może być wykluczona z życia społecznego Gminy.

W związku z tym, zaplanowane działania rewitalizacyjne mają również na celu pobudzenie lokalnej społeczności oraz aktywne zaangażowanie mieszkańców Gminy i pozostałych interesariuszy w tworzeniu i realizacji Programu Rewitalizacji, który uwzględnia w swoich założeniach istotne dla tych grup elementy. Współdziałanie jednostki samorządu terytorialnego z interesariuszami przy podejmowaniu istotnych decyzji jest niezwykle ważne dla efektywności wdrażanych założeń.

Podczas opracowywania *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* przeprowadzono dwa spotkania konsultacyjne z mieszkańcami oraz ankietyzację, aby

zapewnić im aktywny udział w przygotowaniu dokumentu oraz poznać ich oczekiwania wobec procesu rewitalizacji.

Ponadto pracownicy Gminy Ciechanów publikowali ogłoszenia i komunikaty na stronie internetowej Gminy i tablicy ogłoszeń w Urzędzie Gminy, dotyczące postępów prac nad przygotowaniem dokumentu.

Powyższa metoda partycypacji społecznej jest narzędziem popularnym, nieskomplikowanym i dążącym do bezpośredniego włączenia i zaangażowania całej społeczności lokalnej oraz pozostałych interesariuszy w proces rewitalizacji. Narzędzie to stanowi podstawę do przygotowania skutecznego programu rewitalizacji. Spotkania konsultacyjne pozwoliły na wyjaśnienie problematyki rewitalizacji, a przeprowadzona w następnym etapie dyskusja, dostarczała konkretnych sugestii do określenia obszaru zdegradowanego. Wspólna analiza potencjalnych możliwości rozwojowych i zgłoszone propozycje projektowe przyczyniły się do efektywnej realizacji programu. Przeprowadzone konsultacje zapewniły:

- dostarczenie mieszkańcom pełnej wiedzy o charakterze planowanych działań;
- wzrost społecznej aktywności i zaangażowania mieszkańców w przygotowanie i realizację lokalnego programu rewitalizacji;
- rozpoznanie problemów i potrzeb mieszkańców;
- pozyskanie opinii i uwag mieszkańców na temat *Programu Rewitalizacji*.

Konsultacje społeczne stanowią proces dialogu między interesariuszami, który pozwala na podjęcie przez gminę optymalnych decyzji w sprawach publicznych. Aktywne zaangażowanie interesariuszy oferuje możliwość ich identyfikacji z gminą i znalezienie rozwiązań projektowych zadowolających wszystkich uczestników. Partycypacja społeczna jest fundamentem działań rewitalizacyjnych na wszystkich jej etapach tj. diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja.

PROCES KONSULTACJI SPOŁECZNYCH W RAMACH GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY CIECHANÓW

W ramach procesu partycypacji społecznej na terenie Gminy Ciechanów odbyły się 3 spotkania konsultacyjne. Ich przebieg związany był głównie z:

- analizą zamierzeń rewitalizacyjnych określonych przez Gminę;
- dyskusją nad zadaniami i potrzebami interesariuszy w obrębie obszarów rewitalizacyjnych.

Tematem spotkań konsultacyjnych były problemy, potrzeby mieszkańców Gminy oraz pomysły dotyczące rozwoju zdegradowanych obszarów. Ponadto, przedstawiano informacje na temat postępów procesu opracowywania *Programu*. W spotkaniach udział wzięli pracownicy Urzędu Gminy, mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych itp. Informacje o konsultacjach zamieszczane były na stronie internetowej Gminy oraz w Urzędzie Gminy na tablicy ogłoszeń. Przeprowadzone konsultacje dały podstawę do wyznaczenia obszaru rewitalizacji i określenia jego priorytetowych działań oraz najbardziej oczekiwanych efektów.

Ponadto, projekt *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* został poddany konsultacjom w celu zebrania uwag i opinii od mieszkańców Gminy, o których informacja umieszczona została również na stronie internetowej Gminy. Zgłoszone spostrzeżenia zostały uwzględnione w *Programie*, a następnie została przeprowadzona strategiczna ocena oddziaływania na środowisko dla przedmiotowego dokumentu (dokument został zaopiniowany przez Wojewódzkiego Państwowego Inspektora Sanitarnego w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie).

12. Szacunkowe ramy finansowe w odniesieniu do głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Analiza sytuacji finansowej Gminy Ciechanów, przedstawia możliwości finansowe Gminy w celu finansowania lub współfinansowania określonych działań inwestycyjnych na obszarach objętych rewitalizacją. Pozostałymi źródłami finansowania, oprócz środków pochodzących z gminy mogą być:

- środki wspólnot budynków objętych *Programem Rewitalizacji*,
- środki z budżetu państwa,
- fundusze strukturalne Unii Europejskiej (pozyskanie dotacji),
- zobowiązania finansowe (kredyty, pożyczki),
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Podstawowym źródłem finansowania projektów zaplanowanych do zrealizowania w ramach *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów* będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Przede wszystkim planuje się wsparcie przedsięwzięć w ramach Działania 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych. Celem szczegółowym tego działania jest ożywienie obszarów zmarginalizowanych poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych.

Przewidziane projekty wpłyną na przeciwdziałanie marginalizacji obszarów kryzysowych i zahamowaniu nasilających się na tych terenach negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych oraz przestrzennych. W ramach Programu o dofinansowanie mogą się ubiegać następujące typy projektów:

- rozwój infrastruktury technicznej na obszarach rewitalizowanych w celu ich aktywizacji społecznej i gospodarczej,
- odnowa tkanki mieszkaniowej.

Realizacja projektów będzie możliwa, poprzez zapewnienie komplementarności i skoordynowania projektów z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach EFS i EFRR. W związku z tym, przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą przeprowadzone w ramach: Działania 3.1 Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu, Działania 4.2 Efektywność energetyczna, Działania 4.3 Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza, Działania 5.3 Dziedzictwo kultury, Działania 6.1 Infrastruktura ochrony zdrowia, Działania 9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, Działania 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej, Działania 9.3 Rozwój ekonomii społecznej. Działanie te nastawione będą w szczególności m.in. na integrację osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz ukierunkowanie ich na aktywizację społeczno-zawodową, wsparcie rodzin ubogich i wielodzietnych, rodzin z osobami niepełnosprawnymi i samotnie wychowujących dzieci, pomoc dla dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją.

Tabela 19. Działania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020 związane z rewitalizacją

Działanie	Cel szczegółowy	Typy projektów
Działanie 3.1	Ulepszone warunki do rozwoju MŚP	<ul style="list-style-type: none"> - uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych; - wsparcie początkowej fazy rozwoju przedsiębiorstw; - wsparcie prowadzenia i rozwoju działalności przedsiębiorstw; - integrowanie usług istniejących IOB w celu tworzenia kompleksowej oferty – obejmującej rozwój produktu; dostęp do kapitału; specjalistyczne doradztwo dla MŚP; - uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych.
Działanie 4.2	Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym	<ul style="list-style-type: none"> - termomodernizacja budynków użyteczności publicznej; - termomodernizacja wielorodzinnych budynków mieszkalnych; - wysokosprawna Kogeneracja.
Działanie 4.3	Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza	<ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie „niskiej emisji”; - sieci ciepłownicze i chłodnicze; - rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej; - energooszczędne oświetlenia zewnętrzne (ulic, placów, dróg).
Działanie 5.3	Zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych; - poprawa dostępności do zasobów kultury poprzez ich rozwój i efektywne wykorzystanie.
Działania 6.1	Zwiększona jakość efektywnie świadczonych usług zdrowotnych o wysokim standardzie w priorytetowych obszarach	<ul style="list-style-type: none"> - inwestycje w ramach infrastruktury służącej diagnostyce i leczeniu schorzeń stanowiących główne przyczyny dezaktywacji zawodowej oraz przeciwdziałaniu niekorzystnym trendom demograficznym; - inwestycje w ramach Podstawowej Opieki Zdrowotnej ukierunkowane na wszystkie problemy zdrowotne dorosłych i dzieci rozwiązywane w ramach świadczeń gwarantowanych z zakresu POZ.
Działanie 9.1	Zwiększenie szans na zatrudnienie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zapobiegania zjawisku wykluczenia społecznego i ubóstwa	<ul style="list-style-type: none"> - integracja osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowana na aktywizację społeczno-zawodową; - wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi, rodzin z osobami starszymi, rodzin z osobami z niepełno sprawnościami oraz rodzin z innymi

Działanie	Cel szczegółowy	Typy projektów
		osobami niesamodzielnymi i rodziców samotnie wychowujących dzieci.
Działanie 9.2	Zwiększenie dostępu do usług społecznych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności usług środowiskowych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój dziennych form wsparcia, usług społecznych oraz programy de instytucjonalizacji usług społecznych świadczonych przez instytucje pomocy i aktywnej integracji realizowane na rzecz osób niesamodzielnymi; - pomoc dla dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją obejmująca wsparcie systemu pieczy zastępczej mające na celu wzmocnienie działań interwencyjnych na rzecz dzieci i młodzieży w celu zapobiegania pogłębianiu dysfunkcji i marginalizacji.
Działanie 9.3	Zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej i zakresu realizowanych przez nie działań	<ul style="list-style-type: none"> - tworzenie miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; - świadczenie usług wspierających rozwój ekonomii społecznej; - koordynowanie rozwoju sektora ekonomii społecznej.

Źródło: Szczegółowy Opis Osi priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020

Zaplanowane projekty będą mogły być również finansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 czy Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

13. System zarządzania realizacją Programu Rewitalizacji

Gminny Program Rewitalizacji jest dokumentem złożonym, wieloletnim, który wyznacza cele i określa kierunki działań w różnych sferach. W związku z tym, realizacja jego założeń odbywa się poprzez zintegrowany system wdrażania, zmierzający do ich skutecznej realizacji. System wdrażania Programu Rewitalizacji opiera się na wzajemnym współdziałaniu różnych podmiotów. Zapewniana również spójność procedur, co za tym idzie spełnia wymóg komplementarności proceduralno- instytucjonalnej.

Podstawowym warunkiem obowiązywania *Programu* jako aktu prawa funkcjonującego jest jego przyjęcie do realizacji na mocy Uchwały Rady Gminy. Podmiotem wdrażającym założenia *Programu* będzie Gmina Ciechanów. Proces ten odbywać się będzie przy pomocy doświadczonych pracowników Urzędu Gminy Ciechanów, a zwłaszcza Referatu Rolnictwa, Gospodarki Nieruchomościami i Ochrony Środowiska, których zadaniem będzie przede wszystkim sprawowanie nadzoru nad skutecznością i prawidłowością realizacji założonych w dokumencie założeń, a także:

- tworzenie sieci współpracy między interesariuszami,
- koordynacja wdrażania wyznaczonych działań,
- monitoring wdrażanych poszczególnych działań,
- ocena skuteczności przeprowadzonych działań,
- aktualizacja *Gminnego Programu Rewitalizacji*,
- współpraca pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi oraz dialogu społecznego.

Jednym z kluczowym elementów realizacji *Programu* jest prowadzenie systematycznego dialogu pomiędzy interesariuszami a osobami zaangażowanymi w tworzenie i wdrażanie założeń dokumentu. W związku z tym, niezbędne jest prowadzenie przez Gminę działań promocyjno-informacyjnych, tj.:

- regularne publikowanie na stronie internetowej Gminy informacji na temat postępów w przygotowaniu, a następnie wdrażaniu GPR,
- umieszczenie informacji na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Gminy,
- organizacja spotkań bezpośrednich z potencjalnymi partnerami społeczno-gospodarczymi,
- umieszczanie tablic reklamowych i tablicy pamiątkowej w miejscach realizacji inwestycji infrastrukturalnych, które będą informować o zakresie projektu,
- publikacje w lokalnej prasie, radiu.

Niniejszy dokument dla efektywnej realizacji zapisanych w nim celów i założeń został on oparty m.in. na systemie wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej. Gmina Ciechanów planuje pozyskiwać wsparcie na inwestycje, wykorzystując możliwość otrzymania dofinansowania na określone projekty. W wyniku tego, zobowiązuje się przestrzegać wyznaczonych zasad i procedur wspólnotowych.

14. System monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu Programu

Monitorowanie jest to proces polegający na systematycznym zbieraniu, analizowaniu, raportowaniu ilościowych i jakościowych danych, opisujących postępy i efekty realizowanych zadań, określonych w Programie. Sprawny system monitoringu jest niezbędny dla oceny skuteczności i prawidłowości przeprowadzanych działań.

W zależności od charakteru dostępnych danych przeprowadzony zostanie monitoring:

- monitoring rzeczowy – dostarczy informacji na temat efektów realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych na podstawie wskaźników produktu i rezultatu;
- monitoring finansowy – dostarczy informacji na temat szacunkowego kosztu oraz wykorzystanych źródeł finansowania, które będą podstawą do oceny efektywności i racjonalności wydatkowania potencjalnych środków.

Monitoring prowadzić będą pracownicy Urzędu Gminy w Ciechanowie, a zwłaszcza Referatu Rolnictwa, Gospodarki Nieruchomościami i Ochrony Środowiska. Do ich zadań należeć będzie:

- pozyskiwanie i analizę danych potrzebnych do wyznaczenia wskaźników,
- sporządzanie raportów z realizacji dokumentu i przedstawienia ich do zatwierdzenia Radzie Gminy,
- publikacja wyników sprawozdawczości na stronie BIP Gminy.

Raport dotyczący oceny skuteczności działań wynikający z przeprowadzonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych sporządzany jest co najmniej raz na 3 lata. Sugerowane jest jednak jego coroczne sporządzanie, w celu pełnej kontroli nad wykonalnością projektów realizowanych w ramach Programu. Zakres przedmiotowych raportów powinien obejmować następujące informacje, dotyczące:

- postępów finansowych, źródeł finansowanych zadań,
- postępów rzeczowych, zgodności z przyjętym harmonogramem,

- przebiegu wdrażania poszczególnych projektów,
- sposobu komunikacji ze wspólnotą lokalną w zakresie wdrażania programu.

Istotnym elementem jest aktualizacja dokumentu, w przypadku wystąpienia podczas jego realizacji zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji lub na terenie pozostającym z nim zależności i wywierającym na niego wpływ. W przypadku takiej sytuacji istnieje konieczność dokonania odpowiednich zmian i uchwalenie aktualizacji dokumentu.

Reasumując, efektywne wdrażanie założeń *Programu Rewitalizacji* wymaga stałego monitorowania efektów rzeczowych i finansowych poszczególnych projektów. W celu uwidocznienia zmian zachodzących w obszarze prowadzonych działań rewitalizacyjnych, niezbędne jest porównywanie wskaźników wg stanu na początku okresu z tymi samymi wskaźnikami osiąganymi w późniejszych etapach realizacji *Programu Rewitalizacji*.

15. Spis tabel

Tabela 1. Liczba ludności na terenie Gminy Ciechanów, powiatu ciechanowskiego i województwa mazowieckiego w latach 2009-2014	16
Tabela 2. Ludność Gminy Ciechanów w podziale na grupy społeczno-ekonomiczne w latach 2009-2014.....	17
Tabela 3. Ruch naturalny ludności na terenie Gminy Ciechanów na latach 2009-2014	18
Tabela 4. Struktura bezrobocia na terenie Gminy Ciechanów na tle powiatu ciechanowskiego i województwa mazowieckiego w latach 2009-2014	18
Tabela 5. Charakterystyka edukacji na terenie Gminy Ciechanów.....	19
Tabela 6. Liczba osób objętych pomocą GOSP w Ciechanowie z powodu ubóstwa	21
Tabela 7. Liczba osób objętych pomocą GOSP w Ciechanowie z powodu bezrobocia	21
Tabela 8. Liczba osób objętych pomocą GOSP w Ciechanowie z powodu niepełnosprawności	21
Tabela 9. Liczba osób objętych pomocą GOSP w Ciechanowie z powodu alkoholizmu.....	22
Tabela 10. Podmioty gospodarcze na terenie Gminy Ciechanów oraz powiatu ciechanowskiego w latach 2009-2014.....	23
Tabela 11. Charakterystyka zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku w Gminie Ciechanów i powiecie ciechanowskim	28
Tabela 12. Wynikowa klasyfikacja jakości powietrza dla strefy mazowieckiej w 2014 r. ze względu na poszczególne zanieczyszczenia pod kątem ochrony zdrowia	29
Tabela 13. Struktura gruntów na terenie Gminy Ciechanów i powiatu ciechanowskiego w 2014 roku	30
Tabela 14. Wyposażenie Gminy Ciechanów w infrastrukturę techniczną w latach 2009-2014.....	31
Tabela 15. Charakterystyka infrastruktury technicznej w Gminie Ciechanów i powiecie ciechanowskim w 2014 roku	33
Tabela 16. Koncentracja negatywnych zjawisk na terenie Gminy Ciechanów	42
Tabela 18. Cele szczegółowe <i>Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ciechanów</i>	56
Tabela 18. Przykładowe wskaźniki produktu i rezultatu dla Gminnego Programu Rewitalizacji	58
Tabela 20. Działania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020 związane z rewitalizacją.....	73

16. Spis rysunków

Rysunek 1. Gmina Ciechanów na tle województwa mazowieckiego i powiatu ciechanowskiego	16
Rysunek 2. Gmina Ciechanów na tle obszarów chronionych	27
Rysunek 3. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Ciechanów	43
Rysunek 4. Schemat wyboru obszaru rewitalizacji	44
Rysunek 6. Położenie obszarów rewitalizowanych Gminy Ciechanów.....	46
Rysunek 6. Obszar rewitalizowany - sołectwo Sokółówek.....	47
Rysunek 7. Obszar rewitalizowany - sołectwo Rydzewo	47
Rysunek 8. Obszar rewitalizowany - sołectwo Wola Pawłowska	48

17. Spis wykresów

Wykres 1. Prognoza liczby ludności na terenie Gminy Ciechanów	17
Wykres 2. Podmioty według sekcji PKD 2007 na terenie Gminy Ciechanów w 2014 roku	24
Wykres 3. Wskaźnik WS1 - udział liczby mieszkańców borykających się z problemem alkoholowym w ogólnej liczbie mieszkańców sołectw Gminy Ciechanów	37
Wykres 4. Wskaźnik WS2 - udział liczby osób dotkniętych problemem przemocy w ogólnej liczbie mieszkańców sołectw	38
Wykres 5. Wskaźnik WS3 - udział liczby osób bezrobotnych w stosunku do liczby mieszkańców sołectw Gminy Ciechanów	39
Wykres 6. Wskaźnik WS 4 - udział osób żyjących w ubóstwie w stosunku do liczby mieszkańców sołectw Gminy Ciechanów	40
Wykres 7. Wskaźnik WG1 - liczba podmiotów gospodarczych w sołectwie w stosunku do ogólnej liczby podmiotów na terenie Gminy Ciechanów.....	41
Wykres 8. Udział osób z problemem alkoholowym w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie	52
Wykres 9. Udział osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie	52
Wykres 10. Udział osób z problemem alkoholowym w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie	53
Wykres 11. Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie	53
Wykres 12. Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie	54
Wykres 13. Udział osób żyjących w ubóstwie w ogólnej liczbie mieszkańców na danym terenie	54
Wykres 14. Udział podmiotów gospodarczych na danym terenie w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Ciechanów	55